

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2024

Jakub Doležal

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra občanské výchovy a filozofie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Sekularismus ve francouzském školství: politický kontext, a veřejný diskurz

Secularism in French education system: political context and public discourse

Jakub Doležal

Vedoucí práce: PhDr. Daniela Prokschová Ph.D.
Studijní program: Specializace v pedagogice (B7507)
Studijní obor: Bakalářské D-ZSV od 2017 (ODBADZSV17)

2024

Chtěl bych poděkovat PhDr. Daniele Prokschové Ph.D. za trpělivé vedení práce a mé přítelkyni Markétě za podporu, bez které bych práci nikdy nedokončil.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Sekularismus ve francouzském školství: politický kontext, a veřejný diskurz vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha 11. 7. 2024

.....

podpis

Anotace

Předmětem této bakalářské práce je sekularismus ve francouzském školství, konkrétně tedy proces sekularizace ve školách, politická rozhodnutí a názory současně působících politických stran Francie, která tento proces ovlivňují a celkový mediální obraz této problematiky. V práci se budu zabývat pojmy jako *laïcité* a *prioritní vzdělání ve francouzském školství (programy REP a REP+)*. Cílem této práce je zkoumat proces sekularizace a princip *laïcité* ve francouzském školství, názor veřejnosti na toto téma, a také se zaměřit na to, jak je toto téma společnosti předkládané médii a politiky.

Klíčová slova

školství, *laïcité*, Francie, sekularismus, veřejné mínění, prioritní vzdělávání, náboženství

Annotation

The subject of this bachelor thesis is secularism in French education, specifically the process of secularization in schools, the political decisions and opinions of the current political parties in France that influence this process and the overall media image of this issue. In this thesis, I will discuss concepts such as *laïcité* and priority education in French education (REP and REP+ programs). The aim of this thesis is to examine the process of secularization and the principle of *laïcité* in French education public opinion and also to look at how this issue is presented to society by the media and politicians.

Keywords

education system, *laïcité*, France, secularism, public opinion, priority education, religion

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Metodologie.....	9
3. Koncept laičité ve Francii a porovnání.....	12
3.1 Porovnání s ČR	12
3.2 Porovnání s anglosaským modelem	13
4. Historický kontext sekularizace v Evropě a ve Francii.	14
4.1 Zákon o náboženských symbolech	16
4.2 Náboženská svoboda v kontextu Evropské unie	18
4.3 Sociální problémy a segregace ve francouzském školství	20
4.4 REP a REP+	21
5. Veřejné mínění.....	24
6. Sekularizace v médiích	28
6.1 Zkoumané případy	28
6.2 Zákaz oděvu Abaya	28
6.3 Vražda Samuela Patyho	29
6.4 Reakce médií.....	30
6.4.1 Le Monde	30
6.4.2 Le Figaro.....	33
6.4.3 Le Libération	36
6.4.4 La Croix.....	39
6.5 Názory politického spektra na sekularizaci ve školství	42
7. Závěr	47
8. Seznam použitých zdrojů	50

1. Úvod

V nedávné době jsem byl v rámci své práce ve školství s 2.třídou základní školy na kulturním programu týkající se křesťanských tradic v kostele. Dětem byl odprezentován příběh svatého Mikuláše, a poté dostaly možnost si samotný kostel prohlédnout. Tato zkušenost ve mně vyvolala zájem o to, jakým způsobem se projevuje náboženství a sekularismus. Rozhodl jsem se však nezaměřit na situaci v České republice, nýbrž na Francii, kde se po mnoho let veřejně probírají kauzy, které s tímto tématem souvisí a pro Francii se jedná opravdu o jedno z důležitých společensko-politických témat, které se neustále s každým novým kontroverzním případem vrací do popředí společenské debaty a prosakuje i do českých a jiných světových médií. V ČR se ale toto objevuje v daleko menší míře a projevy náboženských tradic ve škole zde zřejmě i kvůli velké národnosti¹ i kulturně-náboženské homogenitě² společnosti nejsou tak velkým tématem (Přesto se zde však také podobný případ objevil. Ústavní soud nakonec dal za pravdu studentce, která chtěla nosit hidžáb přes zákaz školy).³ Francie je více multikulturní společnost, kde existuje vedle sebe více náboženství.

Podle statistik z roku 2022 žije ve Francii 3% muslimů, 50% obyvatel se cítí být nejbližší ke křesťanství, několik procent dohromady se hlásí k judaismu, hinduismu a jiným náboženstvím, zbytek se nehlásí k žádnému náboženství.⁴ V Česku se hlásí k jakémukoliv náboženství, dle sčítání lidu v roce 2021, méně než pětina obyvatel, přičemž většina se hlásí k nějaké formě křesťanství. K muslimské víře se v ČR hlásí přibližně pouze 22 000 lidí, což je asi 0,2 procenta populace.⁵ Lze říci, že vzhledem k těmto statistikám a také k jinému vývoji sekularismu v našem prostředí, to není tak kontroverzní téma. Porovnání je detailněji popsáno v jedné z kapitol.

Sekularismus a princip *laïcité* je jedním ze základních kamenů francouzské politické kultury. Princip *laïcité*, který má původ ve Velké francouzské revoluci, je prakticky stejně

---

¹ Sčítání 2021. *Národnost*. Online. In: scitani.gov.cz 2021. Dostupné z: <https://scitani.gov.cz/narodnost#null>. [citováno 2024-03-18].

² Sčítání 2021. *Náboženská víra*. Online. In: scitani.gov.cz 2021. Dostupné z: <https://scitani.gov.cz/nabozenska-vira#null>. [citováno 2024-03-18].

³ ČTK. *Nejvyšší soud se zastal muslimky, které ve škole zakázali nosit hidžáb*. Online. In: Seznamzpravy.cz 6.12.2019. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/nejvyssi-soud-se-zastal-muslimky-ktere-ve-skole-zakazali-nosit-hidzab-84201>. [citováno 2024-03-18].

⁴ Statista Research Department. *What religion do you feel bound to?*. Online. In: statista.com 4.7.2024. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/996244/feeling-belong-religion-france/>. [citováno 2024-07-05].

⁵ Sčítání 2021. *Náboženská víra*. Online. In: scitani.gov.cz 2021. Dostupné z: <https://scitani.gov.cz/nabozenska-vira#null>. [citováno 2024-03-18].

důležitý jako principy svobody, rovnosti a bratrství neboli „*liberté, égalité, fraternité*” a tvoří základ moderní francouzské státnosti.⁶

Musím přiznat, že francouzské pojetí sekularizace mi v některých ohledech osobně přijde sympatické. Nejsm věřící a nelíbí se mi, když se například náboženská ideologie a dogmata projevují v politice a jsou vnučovány zbytku společnosti. Na druhou stranu se nesmí stát prostředkem pro diskriminaci věřících. Je potřeba respektovat to, že Francie se během dvacátého století stala daleko více multikulturní a snaha o integraci či asimilaci nově příchozího obyvatelstva vyvolává debatu o tom, jak se bude francouzský sekularismus vyvíjet do budoucna.⁷

Škola jako jedna z nejdůležitějších státních institucí je samozřejmě místem, kterému se tento princip nevyhne.⁸ Poměry ve francouzském školství v tomto směru zcela zásadně ovlivnil zákon z roku 2004, který zakazuje náboženské symboly ve státních školách a nemocnicích, přičemž se zákon opírá právě o princip sekularismu. Kritici tohoto zákazu naopak považují tento zákon za diskriminační vůči právu na svobodné vyznávání náboženství.⁹

Tento zákaz se samozřejmě nejviditelněji týká žákyň a studentek muslimského vyznání, které tak nemají povoleno nosit ve škole hidžáb, burku nebo nově také abayu¹⁰ (spor o tento oděv stále zcela neskončil), tedy tradiční muslimské ženské oděvy, které zahalují celé tělo a hlavu s nezahalenou tváří. Zákaz se však týká i jiných skupin, zakázaná je samozřejmě i židovská jarmulka nebo sikhský dastar (sikhská pokrývka hlavy).

Od uvedení výše zmíněného zákona v platnost, se stal poměrně pravidelně předmětem odborné, politické a veřejné debaty. Muslimská komunita se bránila proti této legislativě tvrzením, že je to proti jejich právu na svobodu vyznání.¹¹

---

⁶ Élysée. *Les principes de la république*. Online. In: elysee.fr 15.12.2022. Dostupné z: <https://www.elysee.fr/la-presidence/les-principes-de-la-republique>. [citováno 2024-03-19].

⁷ BONGRAND, Philippe; NORDMANN, Jean-François. *Valeurs de la République, valeurs de la classe. Les événements de janvier 2015 vus par des professeurs stagiaires*. Online. Diversité, janvier 2015, vol. 182, p. 123-128. Dostupné z: https://www.persee.fr/doc/diver_1769-8502_2015_num_182_1_4151. [citováno 2024-03-20].

⁸ BONGRAND, Philippe; NORDMANN, Jean-François. *Valeurs de la République, valeurs de la classe. Les événements de janvier 2015 vus par des professeurs stagiaires*. Online. Diversité, janvier 2015, vol. 182, p. 123-128. Dostupné z: https://www.persee.fr/doc/diver_1769-8502_2015_num_182_1_4151. [citováno 2024-03-20].

⁹ MCCREA, Ronan. *The Ban on the Veil and European Law*. Online. Oxford University Press, 2013. Dostupné z: <https://www.corteidh.or.cr/tablas/r30699.pdf>. [citováno 2024-03-15].

¹⁰ CAULCUTT, Clea. *Macron's abaya ban nods to the right, splits the left*. Online. In: Politico.eu 30.8.2023. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/france-emmanuel-macron-abaya-muslim-dress-ban-schools-secularism>. [citováno 2024-03-20].

¹¹ Human Rights Watch. *France: Headscarf Ban Violates Religious Freedom*. Online. In: hrw.org 26.2.2004. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2004/02/26/france-headscarf-ban-violates-religious-freedom>. [citováno 2024-03-22].

Francouzská vláda bez ohledu na to, kdo zrovna obývá Elysejský palác, obvykle argumentuje, že náboženské symboly patří pouze do privátní sféry, a nikoliv do státních budov. Zároveň se kontroverze týkají samotné výuky. Již v několika případech si žáci stěžovali na obsah učiva, který je pro ně urážlivý¹², přičemž náboženství a domácí prostředí žáků v tom většinou hraje podstatnou roli.

Mezi diskutované případy posledních let, na které bych se chtěl mimo jiné zaměřit, je aktuální spor o abayu a případ zavražděného učitele Samuela Patyho, který se stal terčem brutálního útoku islámského extrémisty v říjnu roku 2020. Jeho smrt vyvolala vlnu zděšení a protestů po celé Francii a zároveň podnítila diskusi o svobodě projevu, náboženské toleranci a radikalizaci. Paty byl zavražděn poté, co ukázal karikatury proroka Mohameda při výuce o svobodě slova ve své třídě, což vyvolalo kontroverzi a následný útok.¹³

Cílem této práce je popsat proces sekularizace a princip *laïcité* ve francouzském školství s důrazem na jeho historický vývoj, prozkoumat, jak je proces sekularizace ve francouzském školství prezentován v mediálním obrazu, jak politické rozhodnutí ovlivňují tuto transformaci a také, jak je toto téma vnímáno laickou francouzskou společností. Na vybraných příkladech bych chtěl ukázat vztah mezi veřejným diskurzem, politickými intervencemi a implementací sekularizačních opatření ve francouzských školách.

2. Metodologie

V této práci budu popisovat sekularizaci ve francouzském školství a zkoumat, jakým způsobem je ve Francii toto téma vnímané, a to v rámci veřejného mínění, v médiích, a konkrétně ve zpravodajství a žurnalistice. Také bych zde chtěl popsat obecné pozice nejdůležitějších (parlamentních) francouzských politických stran.

Svůj výzkum ve sféře zpravodajství a žurnalistiky, týkající se dané problematiky, kterou se své práci zabývám, jsem provedl primárně prostřednictvím dlouhodobě nejčtenějších

---

¹² SAMUEL, Henry. *Muslim pupils 'offended' by Renaissance painting of nudes to be disciplined*. Online. In: telegraph.co.uk 12.12.2023. Dostupné z: <https://www.telegraph.co.uk/world-news/2023/12/12/france-issou-muslim-students-offended-nudes-painting/>. [citováno 2024-03-22].

¹³ BBC News. *France teacher attack: Suspect 'asked pupils to point Samuel Paty out'*. Online. In: BBC.com 17.10.2020. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-54581827>. [citováno 2024-03-20].

francouzských deníků¹⁴, konkrétně *La Figaro*, *Le Monde*, *Libération* a *Le Croix*. První dva jmenovaný reprezentuje spíše pohled establishmentu.¹⁵ *Le monde* je stabilně jeden z nejčtenějších deníků ve Francii, který vznikl v roce 1944 a je považován za středolevý, liberální a spíše proevropský.¹⁶

Le Figaro je jedním z největších francouzských deníků, s více jak 360 000 předplatiteli za rok 2023 a tedy s násobně větším celkovým dosahem.¹⁷ Tyto noviny začaly vycházet již v první polovině devatenáctého století a jsou to nejstarší nepřetržitě aktivní noviny ve Francii. Jsou považovány za liberálně-konzervativní,¹⁸ ačkoliv jejich případná politická orientace není na první pohled tak zjevná, jako je tomu například u *La Croix*, nebo u *La Libération*.

Libération reprezentuje více levicový pohled¹⁹ *Le Libération* vznikl jako radikálně levicový deník jako produkt protestů v roce 1968. Jedním ze spoluzakladatelů byl například filozof Jean-Paul Sartre. V dnešní době zastává spíše středolevé umírněnější postoje.²⁰

La Croix je deník s křesťansko-katolickým zaměřením.²¹ *Croix* ve francouzštině znamená *kříž*, jsou tradičně jedny z nejpopulárnějších novin s křesťanským náhledem a tématy, týkajících se katolické církve ve Francii. Tento deník měl v roce 2023 přes půl milionu čtenářů a více než 80000 platících čtenářů.²² Ačkoliv jsou to menší čísla než ta u těch největších deníků, jedná se v současné chvíli o nejčtenější a nejvlivnější katolické médium ve Francii.²³

---

¹⁴ ACPM. *Déclarations déposées mensuelles (ddm) Mai 2024*. Online. In: acpm.fr, květen 2024. Dostupné z: <https://www.acpm.fr/Les-chiffres/Diffusion-Presses/Presses-Payantes/Declarations-deposees-mensuelles-DDM>. [citováno 2024-03-20].

¹⁵ Library of Congress. *French Magazines & Newspapers*. Online. In: guides.loc.gov. Dostupné z: <https://guides.loc.gov/french-literature-and-language-learning/magazines-and-newspapers>. [citováno 2024-03-22].

¹⁶ Source ACPM. *Déclarations déposées mensuelles (ddm) Mai 2024*. Online. In: acpm.fr, květen 2024. Dostupné z: <https://www.acpm.fr/Les-chiffres/Diffusion-Presses/Presses-Payantes/Declarations-deposees-mensuelles-DDM>. [citováno 2024-03-20].

¹⁷ Source ACPM. *Déclarations déposées mensuelles (ddm) Mai 2024*. Online. In: acpm.fr, květen 2024. Dostupné z: <https://www.acpm.fr/Les-chiffres/Diffusion-Presses/Presses-Payantes/Declarations-deposees-mensuelles-DDM>. [citováno 2024-06-21].

¹⁸ European press roundup. *Le Figaro*. Online. In: eurotopics.net. Dostupné z: <https://www.eurotopics.net/en/148679/le-figaro>. [citováno 2024-06-20].

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ European press roundup. *Libération*. Online. In: eurotopics.net. Dostupné z: <https://www.eurotopics.net/en/148696/liberation#>. [citováno 2024-06-23].

²¹ La Croix. *Qui sommes-nous ?*. Online. In: la-croix.com. Dostupné z: <https://www.la-croix.com/argumentaire>. [citováno 2024-03-22].

²² Source ACPM. *La Croix*. Online. In: acpm.fr, 2024. Dostupné z: <https://www.acpm.fr/Support/la-croix>. [citováno 2024-06-25].

²³ Source ACPM. *Déclarations déposées mensuelles (ddm) Mai 2024*. Online. In: acpm.fr, květen 2024. Dostupné z: <https://www.acpm.fr/Les-chiffres/Diffusion-Presses/Presses-Payantes/Declarations-deposees-mensuelles-DDM>. [citováno 2024-06-30].

Tyto noviny jsem vybíral tak, aby pokrývaly různé hlavní směry tištěných médií a budu v nich sledovat, zda-li se pohled na věc liší podle politického naladění novin. Budu čerpat z online verze deníku, neboť se jedná o nejběžnější způsob konzumace mediálního obsahu.²⁴ Ke každému tématu vždy vyberu minimálně čtyři články, které nastiňují celkové vyznění a podrobněji je analyzují.

Vzhledem k tomu, že článků a zpráv dotýkajících se tématu sekularismu a laicismu ve vzdělávání a v oblastech souvisejících se vzděláváním jsou doslova tisíce, nebo spíše desetitisíce, budu se soustředit na dva prominentní příklady: Zákaz abayi a útok na učitele Samuela Patyho. Tyto kauzy jsem vybral z toho důvodu, že každý představuje trochu jiný aspekt debaty o tomto tématu. Zákaz abayi reprezentuje spor o jakési individuální právo na to, jak se budeme oblékat a prezentovat proti striktní interpretaci laicismu. Případ vraždy Samuela Patyho se týká svobody slova, výuky sekularismu a celkově francouzských republikánských hodnot ve školách. Oba případy byly také hojně zastoupeny v politických a mediálních debatách, a proto se na nich dá dobře ilustrovat celkový přístup francouzské veřejnosti. Časově jsem se rozhodl v obou případech omezit zkoumání na období dvou měsíců. V případě Samuela Patyho dvou měsíců, které bezprostředně následují po útoku, tedy od 16. října přibližně do poloviny prosince. V případě zákazu abayi se budu věnovat době, kdy nařízení vstoupilo v platnost, konkrétně srpen a září 2023. Toto vymezení jsem vybral jednak z praktického důvodu, protože by bylo velice obtížné sledovat širší období z důvodu množství materiálu, a také abych zachytil bezprostřední reakce na tyto události.

Dále budu ve své práci budu používat průzkumy veřejného myšlení a sociologické průzkumy, například průzkum IFOP z roku 2021, který zkoumá názory studentů podle věku, náboženství atd.... Ve své práci také využiji další výzkumy zkoumající postoje celé společnosti, abych získal data o názoru veřejnosti, podle různých socioekonomických skupin, a jak se podle těchto rozdílů bude jejich názor měnit. Například považuji za potencionálně zajímavý postoj francouzských křesťanů, kteří jsou vzhledem k historickým okolnostem spíše součástí většinové společnosti. Považují sekularismus ve školství jako omezení, nebo jsou naopak rádi, že se v sekularizovaném školství nesetkají se symboly jiných náboženství?

---

²⁴ KEYS, Chloe. *An introduction to the French media landscape*. Online. In: connective3.com 11.4.2024. Dostupné z: <https://connective3.com/blog/an-introduction-to-the-french-media-landscape/#02>. [citováno 2024-04-22].

3. Koncept *laïcité* ve Francii a porovnání

Laïcité je komplexní pojem, který je specifický pro Francii. Jedná se dle mnohých o jeden ze zakládajících mýtů moderního francouzského státu a jejím kulturním dědictvím. Tento termín (v doslovném překladu laickost) je těžko přeložitelný do češtiny, neboť je to složitý termín, který obsahuje více rovin. Obsahuje rovinu odloučení státu a církve, sekulární povahu státu a světskou povahu státu. Tento princip je jedním ze základních kamenů francouzského práva a povahy francouzského státu. Cílem *laïcité* má být zamezení, aby jakákoliv náboženská ideologie převzala kontrolu nad státem a zasahovala do věcí státu, ale i celkového fungování společnosti. Zároveň je třeba říci, že tento pojem není pouze pojmem právním, ale je možné jej vykládat i skrze politiku, filozofii a sociologii. Laickost státu neboli *laïque* je každopádně ve Francii zmíněna přímo v ústavě z roku 1946.

3.1 Porovnání s ČR

České prostředí je vzhledem k poměrně nízké religiozitě²⁵ celkem specifické. V českém prostředí se zárodky sekularizace začaly vyvíjet v době osvícenství, kdy byla posílena náboženská tolerance (především mezi různými denominacemi křesťanství). Ve století devatenáctém došlo k postupnému zrovnoprávnění všech náboženských skupin. Ve dvacátém století se výrazně měnil vztah společnosti a náboženství.²⁶ Především katolicismus se stal po roce 1918 pro některé symbolem německého vlivu, a to vedlo například k založení Církve československé. Spousta křesťanů ve dvacátých letech opustilo katolickou církev a do žádné nové nevstoupili. Ani tedy však nakonec nedošlo k úplné odluce. Během let 1948 až 1989 byla tehdejší režimem náboženská svoboda značně omezena.²⁷ Od devadesátých let v ČR dochází ke kontinuálnímu poklesu religiozity²⁸, což oslabuje postavení církví. Celkově se zdá, že je česká společnost poměrně silně sekulární, ale na rozdíl od Francie zde sekularismus a laicismus není tak velkým symbolem státní identity českého státu.

---

²⁵ Sčítání 2021. *Náboženská víra*. Online. In: scitani.gov.cz 2021. Dostupné z: <https://scitani.gov.cz/nabozenska-vira#null>. [citováno 2024-3-24].

²⁶ VANĚČKOVÁ, Dana. *Sekularizace a nová náboženství v České republice*. Bakalářská práce. Plzeň: Západočeská univerzita, Fakulta filozofická. 2015. Dostupné z: <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/19133/1/Bakalarska%20prace.pdf>. [citováno 2024-3-26].

²⁷ NOVOTNÝ, Jiří. *Vývoj religiozity v České republice*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta ekonomicko-správní. 2011, s. 20-23. Dostupné z: is.muni.cz/th/kqgho/Diplomova_prace-Vyvoj_religiozity_v_CR-Jiri_Novotny.pdf. [citováno 2024-3-26].

²⁸ HAMPLOVÁ, Dana; ŘEHÁKOVÁ, Blanka. *Česká religiozita na počátku 3. tisíciletí: Výsledky Mezinárodního programu sociálního výzkumu ISSP 2008 – Náboženství*. Online. In: Sociologický ústav AV ČR. Praha: 2009, s. 31. Dostupné z: https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/ss_09-2_hamplova_rehakova_-_ceska_religiozita_na_pocátku_3._tisíciletí.pdf. [citováno 2024-3-26].

Důležitý rozdíl České republiky oproti Francii a dalším západoevropským státům je daleko nižší procento náboženských menšin, z čehož logicky vyplývá, že integrace obyvatelstva s výrazně odlišnými kulturními a náboženskými zvyky zde není tak velké téma. I přes nízkou religiozitu zde přece jen najdeme křesťanskou ideologii ve veřejném prostoru a politice. Existuje zde například Křesťanská demokratická strana KDU-ČSL²⁹ a také některé lobbistické a nátlakové ultrakonzervativní organizace, které jsou navázané na církve, jako jím je například Hnutí pro život.³⁰

3.2 Porovnání s anglosaským modelem

Anglosaský model sekularismu se opírá o zásadu Tolerance. Princip Tolerance, stejně jako ve francouzském pojetí, spočívá ve svobodě vyznání a svobodného úsudku o náboženských záležitostech. Na rozdíl od francouzského modelu, je toto pojetí daleko více individualistického charakteru.³¹

Francouzský sekularismus se od anglosaského konceptu Tolerance zásadně liší v míře sekularismu ve veřejném prostoru a ve vnímání náboženských symbolů. Ve Francii by bylo například nepřijatelné, aby prezidentská přísaha obsahovala formulace odkazující na boha. V USA by například bylo naopak velice problematické, kdyby stát zasahoval do toho, co lidé nosí za oblečení, byť by to bylo třeba v budovách státních institucí. V anglosaském principu je možné zasahovat do svobody vyznání a projevů náboženství pouze v případech silného veřejného zájmu, například kvůli bezpečnostním opatřením.

Celkově lze z tohoto vyvodit a říci, že francouzské zákony jsou kvůli tomuto přístupu více restriktivní a více zasahují do náboženských svobod než ve většině zemí západního kulturního okruhu.

---

²⁹ KDU-ČSL. *Odkud a kam lidovci jdou*. Online. In: kdu.cz. Dostupné z: <https://www.kdu.cz/o-nas/kdo-jsme>. [citováno 2024-3-26].

³⁰ VODRÁŽKA, Prokop. *Nečekaná brzda práv pro LGBTQ lidi. Jak se v Česku s pomocí Aliance pro rodinu rozfoukala nová kulturní válka*. Online. In: [investigace.cz](https://www.investigace.cz) 17.1.2024. Dostupné z: <https://www.investigace.cz/alipro-kulturni-valka/>. [citováno 2024-3-27].

³¹ KRÁTKÁ, Tereza. *Vztah státu a církve ve Francii: koncept laické v současnosti*. Online. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. 2017, s. 28. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/rho4z/verze_definitivni_bak.pdf. [citováno 2024-04-04].

4. Historický kontext sekularizace v Evropě a ve Francii.

Sekularismus se v poslední době stal jednou z nejdůležitějších kulturních a ideových charakteristik evropské společnosti. Historicky postupoval od odluky státu a církve k následnému oddělení náboženství a společnosti. Tento proces probíhal v Evropě víceméně souběžně, to však ale neznamená, že všude tento proces probíhal zcela identicky.³² Někteří sociologové tvrdí, že v mnoha částech Evropy nedošlo zcela k sekularizaci společnosti, nýbrž k *odcírkevnění* (Davie).³³ To znamená, že lidé sice nepraktikují svou víru v nějaké oficiální organizaci, ale přesto mají určité náboženské přesvědčení, které je ovšem často méně konkrétní a méně absolutní.³⁴

Koncept sekularizace, neboli odluky státu a církve, má ve Francii, která si stejně jako ostatní evropské státy zažila notnou dávku náboženského násilí, hluboké kořeny a vyvíjel se zde ve stejné době jako myšlenky, které vedly ke zformování francouzského republikánského systému. Již před Velkou francouzskou revolucí se vyvíjela myšlenka sekularizace, na místo snahy o vytvoření větve církve, která by byla odloučena od Vatikánu, jako tomu bylo například v Anglii. Již v předrevoluční Francii existovala určitá odluka státu a církve, kdy stát přebíral některé pravomoci, které byly do té doby výhradně církevní. Příkladem jsou například civilní sňatky, které mohli uzavřít například příslušníci jiné větve křesťanství než katolické.³⁵ Přesto je třeba říci, že ve svém počátku byl stát přeci jenom k některým projevům náboženství (především křesťanství) tolerantní.

Požadavky sekularizace byly i součástí revolučních snah roku 1789. Důležitá byla v tomto ohledu kodifikace práva na svobodu slova a vyznání, obsažená v slavné deklaraci *La Déclaration des droits de l'homme et du citoyen* (v češtině Deklarace práv člověka a občana). Občanství bylo v té době na základě deklarace odloučeno od náboženství a nekatolíci nebo židé nemohli být oficiálně vylučováni z veřejného života.³⁶ Deklarace práv občana, která de facto

---

³² KIRCHNER, Filip. *Náboženství a sekularizace*. Online. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. 2006. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/z2ix4/>. [citováno 2024-05-03].

³³ DUCKER, Chris. *Believing in Grace Davie: what does she bring to an understanding of mission in Europe?*. Online. In: Encounters Mission Journal from Redcliffe College, březen 2011. Dostupné z: https://emj.redcliffe.ac.uk/wp-content/uploads/2011/08/ducker_2011-03_grace_davie_and_europe.pdf. [citováno 2024-05-12].

³⁴ KIRCHNER, Filip. *Náboženství a sekularizace*. Online. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. 2006. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/z2ix4/>. [citováno 2024-05-03].

³⁵ BAUBÉROT, Jean. *Histoire de la laïcité en France*. Paříž: Presses universitaires de France, 2013, s. 3-4.

³⁶ KRÁTKÁ, Tereza. *Vztah státu a církve ve Francii: koncept laïcité v současnosti*. Online. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. 2017, s. 11. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/rho4z/verze_definitivni_bak.pdf. [citováno 2024-04-01].

vyjadřuje základní myšlenky francouzského republikanismu, dodnes ovlivňuje smýšlení státu. Stojí na myšlenkách osvícenských filozofů, jako jím byl například Rousseau nebo Hobbes (občanská smlouva). Zdůrazňuje rovnost a lidská práva oproti náboženské hierarchii a vymezuje se vůči monarchismu, ten totiž z podstaty nemůže být zcela světský (vládcové z vůle boží). Tento dokument zhruba plnil podobnou funkci jako Listina základních práv a svobod v moderní české ústavě. Byla tak právně závazná.³⁷

V porevoluční Francii docházelo ke konfiskaci některých církevních majetků, a dokonce byly zavírány kostely, zakazovány bohoslužby a docházelo k pronásledování duchovních. Později se však situace stabilizovala a došlo k dohodě mezi Napoleonem a Piem VII., která garantovala katolické církvi svobodu činnosti.³⁸

Ve Francii devatenáctého století dále upravovaly tento vztah státu, školství a církve zákony kolektivně známé jako Zákony Julese Ferryho (Lois Jules Ferry). Tyto zákony prakticky ustanovily bezplatné a volně dostupné primární školství a měly v sobě obsažené i instrukce týkající se náboženských symbolů ve školství.³⁹ Tyto zákony jsou dodnes jedním z nejdůležitějších pilířů francouzského školství, jak se ostatně píše v informačním materiálu ministerstva školství:

Francouzský školský systém je založen na principu sekularismu. Od konce 19. století. Státní školství je sekulární od zákonu Julese Ferryho z 28. března 1882. Respektování přesvědčení žáků a jejich rodičů znamená absenci náboženské výuky v učebních osnovách, což nebrání výuce o náboženství.⁴⁰

V roce 1905 byl schválen zákon o odluce státu a církve (*Loi du 9 décembre 1905 concernant la séparation des Églises et de l'État*), který zakotvil tento princip v moderní francouzské legislativě. Tento zákon o separaci státu a církve je pro vývoj ve Francii dosti zásadní, neboť například stanovuje, že nebudou finančně podporovány žádné církve a nebude přispíváno na stavbu sakrálních staveb. Přesto však stále byly subvencovány duchovní služby,

---

³⁷ BAUBÉROT, Jean. *Histoire de la laïcité en France*. Paříž: Presses universitaires de France, 2013, s. 3-4.

³⁸ KRÁTKÁ, Tereza. *Vztah státu a církve ve Francii: koncept laïcité v současnosti*. Online. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. 2017, s. 12. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/rho4z/verze_definitivni_bak.pdf. [citováno 2024-04-01].

³⁹ BAUBÉROT, Jean. *Histoire de la laïcité en France*. Paříž: Presses universitaires de France, 2013, s. 5-25.

⁴⁰ Ministère éducation nationale. *School Education in France*. Online. In: [eduscol.education.fr](https://cache.media.eduscol.education.fr/file/dossiers/07/3/2013_School_Education_in_France_244073.pdf) 2012. Dostupné z: https://cache.media.eduscol.education.fr/file/dossiers/07/3/2013_School_Education_in_France_244073.pdf. [citováno 2024-05-02]. (vlastní překlad)

například ve vězení nebo na internátních lyceích, aby zde byla možnost vykonávat náboženství.

41

Zákon z roku 1905 byl zpočátku velmi kontroverzní a došlo údajně i na pouliční potyčky mezi zastánci a odpůrci tohoto nového zákona. Situace se ale postupně po první světové válce uklidnila a kritika ve větší míře ustala. Zákon nebyl rozporován ani Vichystickým režimem, který byl v jiných ohledech ultrakonzervativní. Je však třeba zmínit, že celkově principy sekularismu nebyly dodržovány během války, když byli vládou ve Vichy perzekuováni a následně již v rukou nacistů likvidováni francouzští Židé.⁴²

V roce 1946 bylo v rámci ústavy čtvrté republiky uzákoněno světské vzdělání jako povinnost státu.⁴³ Ve druhé polovině 20. století bylo mnoho politických a společenských reforem, které podpořily sekularizaci. Například v roce 1959 byla zavedena reforma školství, která posílila laický charakter veřejných škol. Dále byly provedeny změny v oblasti práva a veřejných institucí, které snížily vliv církve na veřejný život.⁴⁴

45

4.1 Zákon o náboženských symbolech

V roce 2004, téměř sto let po přijetí již zmiňovaného zákona o separaci církve a státu, začal platit nový zákon, týkající se *laïcité*, který se konkrétně zabýval náboženskými symboly a v praxi znamenal zákaz náboženských oděvů na některých veřejných místech a institucích, jako je například i škola. Tento zákon podepsaný tehdejším prezidentem Jacquesem Chiracem je také v mediální sféře znám jako “šátkový zákon”.⁴⁶

---

⁴¹ PAR, Nicolas François. *L'école et la laïcité en France*. Online. In: enseignants.lumni.fr 15.11.2023. Dostupné z: <https://enseignants.lumni.fr/parcours/1236/l-ecole-et-la-laicite-en-france.html>. [citováno 2024-04-22].

⁴² PAR, Nicolas François. *L'école et la laïcité en France*. Online. In: enseignants.lumni.fr 15.11.2023. Dostupné z: <https://enseignants.lumni.fr/parcours/1236/l-ecole-et-la-laicite-en-france.html>. [citováno 2024-04-22].

⁴³ KRÁTKÁ, Tereza. *Vztah státu a církve ve Francii: koncept laïcité v současnosti*. Online. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. 2017, s. 11-14. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/rho4z/verze_definitivni_bak.pdf. [citováno 2024-04-04].

⁴⁴ KRÁTKÁ, Tereza. *Vztah státu a církve ve Francii: koncept laïcité v současnosti*. Online. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. 2017, s. 11-14. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/rho4z/verze_definitivni_bak.pdf. [citováno 2024-04-04].

⁴⁶ WING, k. Adrien; SMITH, Nigh Monica. *Critical Race Feminism Lifts the Veil? Muslim Women, France, and the Headscarf Ban*. Online PDF. In: University of Iowa, 2005. s. 756. Research paper. Dostupné z: https://lawreview.sf.ucdavis.edu/sites/g/files/dgvnsk15026/files/media/documents/DavisVol39No3_WING.pdf. [citováno 2024-04-04].

Mohlo by se zdát, vzhledem k době vzniku této legislativy, že reaguje na dění po 11. září 2001 - Útokům na Světové obchodní centrum v New Yorku a následující etapu války proti teroru, které se Francouzi účastnili (především v Afganistánu), ale to by byla chyba, neboť tento zákon ve francouzském kontextu nemá zřejmě s islamofobií doby takzvané "světové války proti teroru" příliš společného. Cesta k tomuto zákonu započala daleko dříve, a to v roce 1989, kdy byly na střední škole v Creile vyloučeny z vyučování dvě žákyně za nošení hidžábu. Jednalo se přitom o školu etnicky rozmanitou a chodilo do ní spoustu žáků z ekonomicky znevýhodněných rodin. Tato kauza byla velice intenzivně probírána v médiích a rozpoutala širokou debatu o tématu náboženských symbolů ve školství. Tento případ ukázal problém a výzvu do budoucna, totiž jak skloubit společnost, která byla kvůli několika imigračním vlnám, čím dál tím více kulturně a nábožensky rozmanitá.⁴⁷

V reakci na kauzu v Creile si tehdejší ministr edukace Lionel Jospin vyžádal právní analýzu, jestli je možné vyžadovat odstranění náboženských předmětů pod principem *laïcité*. *Conseil d'Etat*, nejvyšší soud ve Francii, vydal rozhodnutí, že nošení náboženských symbolů není v rozporu s principem *laïcité*, pokud neobsahují nějakou propagandu, nenávistný význam, provokaci nebo nátlak, který by byl v rozporu se svobodami ostatních studentů.⁴⁸

Během devadesátých let došlo k několika desítkám případů podobnému tomu v Creile, ve kterých soud opět většinou podpořil práva studentek nosící náboženské šátky.⁴⁹

K velkému zlomu došlo s prezidentstvím pravicového Jacquese Chiraca. V roce 2003 byla sestavena takzvaná *Stasiho komise*, pojmenována podle tehdejšího ombudsmana. Komise byla sestavena z akademiků, odborníků na *laïcité*, intelektuálů politiků a ředitele střední školy. Její účel však neměl být debatování o sekularismu jako takovém, ale o jeho aplikaci na současný kontext a dění.⁵⁰

Po vyslechnutí mnoha zájmových a ideových skupin vydala komise stanovisko, ve kterém doporučuje zákaz náboženských oděvů a doplňků ve škole, protože by mohly narušovat

---

⁴⁷ HENKEL, Meghan. *Pulling Back the Veil: The Hijab Ban and the Evolution of French Nationalism*. Online. CMC Senior Theses. Claremont: Claremont McKenna College. 2012, s. 12-13. Dostupné z: https://scholarship.claremont.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1398&context=cmc_theses. [citováno 2024-04-10].

⁴⁸ Tamtéž, s.15-16.

⁴⁹ Tamtéž, s.13.

⁵⁰ BAUBÉROT, Jean. *La Commission Stasi: Entre Laïcité Républicaine et Multiculturelle*. Online. In: researchgate.net, listopad 2008, s. 9. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/250202050_La_Commission_Stasi_Entre_Laicite_Republicaine_et_Multiculturelle. [citováno 2024-04-10].

studijní klid ostatních studentů. Za nevhodné se považují okázalé symboly náboženství jako jím jsou oděvy nebo pokrývky hlavy. Malé předměty jako křížky, Davidovy hvězdy nebo Hamsa (ruce Fatimy) jsou povoleny. A právě zmíněný zákon z roku 2004 v podstatě kopíruje doporučení komise.⁵¹

4.2 Náboženská svoboda v kontextu Evropské unie

V této kapitole se budeme krátce věnovat pohledu Evropské unie, která do těchto záležitostí vstupuje zvenčí.

Z hlediska evropského práva svobodu náboženství zmiňuje článek 10 Listiny základních práv EU:

Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání. Toto právo zahrnuje svobodu změnit své náboženské vyznání nebo přesvědčení, jakož i svobodu projevat své náboženské vyznání nebo přesvědčení sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, bohoslužbou, vyučováním, prováděním úkonů a zachováváním obřadů.⁵²

V článku 9 stanovuje:

Svoboda projevat náboženské vyznání a přesvědčení může podléhat jen omezením, která jsou stanovena zákony a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu veřejné bezpečnosti, ochrany veřejného pořádku, zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.⁵³

Podle Výboru pro lidská práva „*dodržování a praktikování náboženského vyznání nebo přesvědčení může zahrnovat nejen slavnostní akty, ale i takové zvyklosti (...) jako je [nošení]*

---

⁵¹ BAUBÉROT, Jean. *La Commission Stasi: Entre Laïcité Républicaine et Multiculturelle*. Online. In: researchgate.net, listopad 2008, s. 10. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/250202050_La_Commission_Stasi_Entre_Laicite_Republicaine_et_Multiculturelle. [citováno 2024-04-10].

⁵² Článek 10 Listiny základních práv EU, C 326/395. Online. In: Listina základní práv Evropské unie 26.10.2012. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT>. [citováno 2024-05-17]. (vlastní překlad)

⁵³ Článek 9 Listiny základních práv EU, C 326/395. Online. In: Listina základní práv Evropské unie 26.10.2012. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT>. [citováno 2024-05-17]. (vlastní překlad)

výrazných oděvů či pokrývek hlavy...“.⁵⁴ Z pohledu mezinárodního práva lidských práv tak bylo ustaveno, že „nošení odlišných oděvů a pokrývek hlavy“ tvoří součást praktikování náboženství.⁵⁵

Evropský soudní dvůr se v posledních letech několikrát zabýval případy možné diskriminace muslimských žen, týkajících se nošení zahalujícího oblečení typického pro muslimské náboženství. Většinou se jednalo o soukromé firmy, které zakázaly svým zaměstnankyním nošení tohoto druhu oblečení. Soud se nakonec spíše přiklonil na stranu firem, které jsou oprávněny regulovat *dress code* svých zaměstnanců během pracovní doby, včetně omezení na náboženské symboly. Klíčové pro evropský soud je, že normy se vztahují na všechny, a nikoliv pouze na vybranou skupinu obyvatel.⁵⁶

Naopak karikatura nebo případně zesměšňování náboženských symbolů spadá pod diskuzi o svobodu slova. V Článku 10 Evropské dohody o Lidských právech se píše:

Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky bez zasahování veřejné moci a bez ohledu na hranice...⁵⁷

Svoboda slova se ale nesmí přeměnit na urážku proti lidské důstojnosti nebo nabádání k nenávisti, což jsou věci, které může Evropský soud také řešit. Problémem je, že je velmi těžké stanovit hranice toho, co je ještě akceptovatelné jako vtíp a nadsázka, a co je již klasifikovatelné jako šíření nenávisti. V případech, které byly na evropské úrovni projednávány, se často stávalo, že nebyla nalezena jednomyslná shoda. Například v odborném článku Alberta Godioliho byla v deseti případech, které sledoval, neshoda nejméně u jednoho soudce, který na případu spolupracoval.

---

⁵⁴ AGHA, Petr. *Muslimské šátky v evropském veřejném prostoru*. Online. Právník 10/2015, s.785-800. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/10/1.Agha_10_2015.pdf. [citováno 2024-05-20]. (vlastní překlad)

⁵⁵ Výbor pro lidská práva OSN. General Comment No. 22 (48), §18 (Freedom of Thought, Conscience or Religion). Ze dne 30.7.1993. Dostupné z: <https://www.refworld.org/legal/general/hrc/1993/en/13375>. [citováno 2024-05-20].

⁵⁶ ČTK. *Evropský soudní dvůr: Zaměstnavatelé mohou zakazovat islámské šátky*. Online. In: ceska-justice.cz 14.3.2017. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2017/03/evropsky-soudni-dvur-zamestnavatele-mohou-zakazovat-islamske-satky/>. [citováno 2024-05-20].

⁵⁷ Článek 10 Listiny základních práv EU, C 326/395. Online. In: Listina základní práv Evropské unie 26.10.2012. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT>. [citováno 2024-05-17]. (vlastní překlad)

4.3 Sociální problémy a segregace ve francouzském školství

Jeden z problémů současného francouzského školství je segregace podle socioekonomických rozdílů a původu. Tento problém se samozřejmě týká většiny evropských zemí, nicméně ve Francii a v dalších západoevropských zemích je tento fenomén posílen imigrací, především z afrických zemí jako je Alžírsko, Tunisko nebo Maroko.⁵⁸ Francie se snažila proti znevýhodnění ve školství bojovat dvojím způsobem – rozšířením a stavbou nových škol, které měly usnadnit přístup do škol rozrůstajícím se přistěhovaleckým komunitám a zároveň jejich posílením různými podpůrnými opatřeními, jako jím je například méně hodin týdně na 1 učitele (tedy celkově více učitelů než v běžné škole), méně žáků ve třídě a důraz na sociální pedagogiku. Tyto podpůrné programy se souhrnně označují jako REP (*réseaux d'éducation prioritaire* neboli prioritní vzdělávání).⁵⁹

Tato strategie ovšem nezabránila, nýbrž dokonce spíše podpořila koncentraci dětí imigrantů a dětí ze socioekonomicky znevýhodněných rodin na těchto školách. Studie z roku 2005, zabývající se segregací středních škol, upozorňuje na výraznou segregaci ve školství na základě etnického původu a na zhoršené studijní výsledky studentů z těchto škol, které jsou nejvíce segregovány.⁶⁰ Vzhledem k tomu, že bylo zakázáno vést záznamy o původu studentů, bylo ve výzkumu používáno kódování jmen studentů podle kulturního původu jmen.⁶¹

K podobnému závěru dochází i práce autorů Ly a Riegert z roku 2015, která shromažďovala data z let 2009 až 2013. Podle této studie se segregace ve výsledkové a výkonnostní rovině výrazně projevuje především na druhém stupni, a to kvůli rozdělení žáků do různých proudů vzdělávání. Zároveň tento výzkum poukazuje na velké rozdíly mezi regiony.⁶²

---

⁵⁸ BACHRACH, S. Bernard; FLOWER, E. John. *Population structure*. Online. In: Britannica.com 8.5.2024. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/France/Population-structure>. [citováno 2024-05-17].

⁵⁹ Ministère de l'éducation nationale et de la Jeunesse. *La politique de l'éducation prioritaire : les réseaux d'éducation prioritaire REP et REP +*. Online. In: eduscol.education.fr, červenec 2024. Dostupné z: <https://eduscol.education.fr/1028/la-politique-de-l-education-prioritaire-les-reseaux-d-education-prioritaire-rep-et-rep>. [citováno 2024-05-22].

⁶⁰ FELOUZIS, Georges. *Ethnic Segregation and its Effects in Middle School in France*. Online. *Revue française de sociologie*, 2005/5, vol.46, p. 3-35. Dostupné z: <https://www.cairn.info/revue-francaise-de-sociologie-1-2005-5-page-3.htm>. [citováno 2024-04-12].

⁶¹ Tamtéž.

⁶² FELOUZIS, Georges; CHAUPRADE-FOUQUET, Barbara; CHARMILLOT, Samuel. *School Segregation in France: The Role of Public Policies and Stakeholder Strategies*. Online. In: [researchgate.net](https://www.researchgate.net), leden 2019, s.30. Dostupné z:

Segregace z etnického a rasového původu ve Francii začala být sledována intenzivněji až relativně nedávno. Je to i z toho důvodu, že francouzská sociologie byla poměrně hodně ovlivněna marxistickou teorií, a tak nepovažovala etnický původ za důležitý.⁶³

Celkově lze říci, že Francii se dlouhodobě nedaří integrovat děti etnických menšin a podpůrné programy nejsou účinné v kompenzaci negativních důsledků segregace. Zřejmě byly dlouhodobě přehlíženy rizika segregace podle etnického, rasového a náboženského dělení. Ve francouzském školním systému tak vznikly školy, kde je výrazně oproti celostátnímu průměru větší procento žáků a studentů z etnických (a logicky často současně i náboženských) menšin a dětí ze zhoršeného sociálního prostředí.⁶⁴

4.4 REP a REP+

V této kapitole se podrobněji podíváme na takzvané prioritní vzdělávání ve francouzském školství. Systém podpory škol REP a REP+ (*réseaux d'éducation prioritaire* neboli prioritní vzdělávání), původně označený jako ZEP (*Zone d'Éducation Privilégiée*) existuje od roku 1981 a byl již několikrát upravován. K poslední výrazné změně došlo v roce 2014, kdy byly také klasifikace přejmenovány na REP. Cíl této vzdělávací politiky byl od jeho počátku v roce 1981 shrnut takto:

*...napravit [sociální] nerovnost selektivním posílením vzdělávacích opatření v oblastech a sociálních skupinách, kde je míra školní neúspěšnosti nejvyšší.*⁶⁵

V oběžníku ministerstva školství z 28. prosince 1982, určeným pro inspektory ministerstva, lokální administrativě a dalším, jsou specifikována kritéria, podle kterých se

---

https://www.researchgate.net/publication/346848170_School_Segregation_in_France_The_Role_of_Public_Policies_and_Stakeholder_Strategies. [citováno 2024-04-29].

⁶³ FELOUZIS, Georges; FOUQUET-CHAUPRADE, Barbara; CHARMILLOT, Samuel. *School segregation in France: inequality of origins and origin of inequalities*. Online. In: *School Segregation in Europe and Latin America*. Londýn, 2019. Dostupné z: file:///C:/Users/ivodo/Downloads/2019_SchoolSegregationInFrance_Felo.pdf. [citováno 2024-04-28].

⁶⁴ FELOUZIS, Georges; CHAUPRADE-FOUQUET, Barbara; CHARMILLOT, Samuel. *School Segregation in France: The Role of Public Policies and Stakeholder Strategies*. Online. In: [researchgate.net](https://www.researchgate.net/publication/346848170_School_Segregation_in_France_The_Role_of_Public_Policies_and_Stakeholder_Strategies), leden 2019, s. 40-41. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/346848170_School_Segregation_in_France_The_Role_of_Public_Policies_and_Stakeholder_Strategies. [citováno 2024-04-29].

⁶⁵ Oběžník č. 81-536. Ze dne 28.12. 1981. Online. In: Ministère de l'éducation nationale. Dostupné z: <https://eduscol.education.fr/document/42322/download>. [citováno 2024-05-01].

určovalo, zda-li škola bude zařazena na seznam ZEP (později REP), či ne. Hlavní kategorie byly demografické, to jsou socio-profesionální kategorie “hlavy” rodiny, procento rodin s mnoha členy, procento cizinců a nezaměstnanost. Další hodnotící kategorie bylo například procento žáků v základním školství, kteří nemluvili plyně francouzsky.⁶⁶ Z těchto kategorií lze usoudit, že ačkoliv to není v tomto dokumentu explicitně napsáno, je zřejmé, že se ZEP bude týkat, z velké části, nově příchozím žákům-cizincům.

V roce 1990 bylo provedeno několik organizačních změn a cíl této politiky byl reformulován, avšak v jádru zůstal stále stejný. Ministerstvo nyní stanovilo cíle takto:

*Hlavním cílem této politiky je dosáhnout výrazného zlepšení vzdělávacích výsledků žáků, zejména těch nejvíce znevýhodněných.*⁶⁷

Nejnovější data z roku 2023 říkají, že v síti prioritního vzdělávání se momentálně nachází 731 collègesⁱ a 4 136 základních škol v REP, 362 collèges a 2 459 základních škol v REP+. Celkem využívá různé programy prioritního vzdělávání více než 1,7 milionu žáků.⁶⁸

Politika prioritního vzdělávání odpovídá cílům článku L.111.1 vzdělávacího zákona, který stanovuje:

*Veřejná vzdělávací služba je koncipována a organizována s ohledem na žáky a studenty. Přispívá k rovnosti příležitostí a k boji proti sociálním a územním nerovnostem, pokud jde o úspěšnost ve škole a ve vzdělávání. Uznává, že všechny děti mají společnou schopnost učit se a dosahovat pokroku. Zajišťuje inkluzivní školní vzdělávání pro všechny děti bez rozdílu. Zajišťuje také, aby školní populace byla sociálně smíšená. Aby byl zaručen úspěch pro všechny, jsou školy budovány za účasti rodičů bez ohledu na jejich sociální původ. Je obohacována a posilována dialogem a spoluprací mezi všemi účastníky vzdělávací komunity.*⁶⁹

---

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ Ministère de l'éducation nationale et de la Jeunesse. *La politique de l'éducation prioritaire : les réseaux d'éducation prioritaire REP et REP +*. Online. In: eduscol.education.fr, červenec 2024. Dostupné z: <https://eduscol.education.fr/1028/la-politique-de-l-education-prioritaire-les-reseaux-d-education-prioritaire-rep-et-rep>. [citováno 2024-05-22]. (vlastní překlad)

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ Légifrance. *Article L111-1 - Code de l'éducation*. Online. In: legifrance.gouv.fr 26.8.2021. Dostupné z: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000043982767. [citováno 2024-05-24]. (vlastní překlad)

Tato sociálně vzdělávací politika spočívá v poskytování pedagogické péče nad rámec standartní školy. Mezi tyto podpůrné opatření patří například menší počet vyučovacích hodin na jednoho učitele, což mu dává více času na přípravu. Také je zdůrazňována důležitost komunikace se žáky a s rodiči, a to nad rámec toho, co by bylo považováno za dostatečné ve škole bez podpory REP.

REP+ je v podstatě vyšší stupeň tohoto podpůrného programu. Tento program se používá u škol, které jsou vyloženě ve vyloučených lokalitách nebo tam, kde chodí do školy mnoho žáků z velmi slabého socio-ekonomického prostředí. Oproti nižšímu stupni se liší i organizací výuky, která klade důraz na kolektivní práci, jak je to popsáno na stránkách francouzského ministerstva školstvíⁱⁱⁱ :

*...mohou zaměstnanci věnovat více času dalším podstatným aspektům své práce: kolektivní práci a společnému vzdělávání, navrhování a organizaci monitorování žáků a užší spolupráci s rodiči.*⁷⁰

Nejvíce škol REP obou druhů se nachází v administrativním regionu Île-de-France, tedy v regionu, kde se nachází Paříž.⁷¹ Tento fakt samozřejmě souvisí s velkým počtem obyvatel žijících právě v tomto regionu, ale pravděpodobně i s tím, že je zde velké množství imigrantů.⁷² Druhý největší počet škol REP je v Hauts-de-France, tedy v sousedním regionu a velký počet je také v regionech Provence-Alpes-Côte d'Azur a Rhône-Alpes na jihu země, kde je také poměrně velké procento imigrace.⁷³

---

⁷⁰ Ministère de l'éducation nationale et de la Jeunesse. *La politique de l'éducation prioritaire : les réseaux d'éducation prioritaire REP et REP +*. Online. In: eduscol.education.fr, červenec 2024. Dostupné z: <https://eduscol.education.fr/1028/la-politique-de-l-education-prioritaire-les-reseaux-d-education-prioritaire-rep-et-rep>. [citováno 2024-05-25]. (vlastní překlad)

⁷¹ Data education gouvernement. *Etablissements de l'éducation prioritaire*. Online. In: data.education.gouv.fr 10.4.2024. Dostupné z: <https://url.cz/w1in2>. [citováno 2024-05-22].

⁷² Insee. *La localisation géographique des immigrés*. Online. In: insee.fr, 2016. Dostupné z: <https://www.insee.fr/fr/statistiques/2121524>. [citováno 2024-05-23].

⁷³ Tamtéž.

5. Veřejné mínění

V této kapitole se budu věnovat veřejnému názoru francouzských studentů a občanů celkově na problematiku sekularizace a *laïcité*, a to především pohledem na relevantní současné průzkumy veřejného mínění.

Nejdříve se podíváme na to, jaké jsou názory studentů. Agentura IFOP v roce 2021 prováděla poměrně detailní výzkum vnímání sekularismu na středních školách (1006 respondentů, studenti středních škol ve věku 15 a více let). Studentům byla mimo jiné položena otázka:

Ve Francii zákon o svobodě tisku z července 1881 povoluje vyjadřovat kritiku náboženské víry, symbolu nebo dogmatu, včetně urážlivé kritiky, náboženské víry, symbolu nebo dogmatu. Jste osobně pro toto právo kritizovat náboženskou víru, symbol nebo dogma, i když je to urážlivé?⁷⁴

Tuto otázku považuji za velice zajímavou, protože se blíže týká tématu svobody slova a případům útoku na Charlie Hebdo i vraždy Samuela Patyho.

Ze všech respondentů odpovědělo 52 % studentů na tuto otázku negativně. U muslimských studentů to bylo 78 %.⁷⁵ Je zde zcela zřejmé rozdělení dle náboženství, neboť muslimští studenti odpovídali výrazně jinak než studenti bez vyznání nebo studenti křesťanského vyznání, přičemž praktikující katolíci dokonce nejčastěji odpovídali na danou otázku pozitivně, přestože se tento zákon týká i jejich vyznání. U studentů programů REP odpovědělo negativně 64 % a u ostatních 52 %. REP (réseaux d'éducation prioritaire) je dlouhodobý program pro školy které potřebují větší stupeň podpory a péče z důvodu zlepšení studijních výsledků. Jedná se často o školy s velkým podílem žáků patřících do náboženských a etnických menšin. Je také zřejmý rozdíl dle barvy kůže (ne-bílí s 64 % proti bílým pouze s 35 %).⁷⁶

---

⁷⁴ IFOP, *Abayas, burqa, attentat d'arras, ... enquête auprès des lycéens sur la laïcité et la place des religions à l'école et dans la société*. Online. In: Ifop.com 8.12.2023. Dostupné z: <https://www.ifop.com/publication/abayas-burqa-attentat-darras-enquete-aupres-des-musulmans-sur-la-laicite-et-la-place-des-religions-a-lecole-et-dans-la-societe/>. [citováno 2023-05-12]. (vlastní překlad)

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ IFOP, *Abayas, burqa, attentat d'arras, ... enquête auprès des lycéens sur la laïcité et la place des religions à l'école et dans la société*. Online. In: Ifop.com 8.12.2023. Dostupné z: <https://www.ifop.com/publication/abayas-burqa-attentat-darras-enquete-aupres-des-musulmans-sur-la-laicite-et-la-place-des-religions-a-lecole-et-dans-la-societe/>. [citováno 2023-05-12].

Z výzkumu je tedy zřejmé, že názor studentů se zásadně liší, dle náboženství a původu. U otázek týkajících se konkrétních případů konfliktu laicismu a náboženského cítění, jako byl případ Samuela Patyho nebo Charlie Hebdo, jsou rozdíly ještě větší. Například pouze 15 % muslimských studentů si myslí, že Samuel Paty měl důvod v rámci hodiny o svobodě vyznání ukazovat karikatury proroka Mohameda. Nicméně je třeba říci, že v případě útoku na redakci časopisu Charlie Hebdo v roce 2015 drtivá většina respondentů tento čin odsoudila, i když i zde je vidět mírně větší neochota útoky odsoudit (15 %).⁷⁷

Další zajímavý průzkum na podobné téma vydala stejná agentura, tedy IFOP, v roce 2023 (1002 respondentů, muslimové ve věku 15+ let). Tento průzkum se zabývá francouzskými muslimy a jejich názory na náboženství a *laïcité*, přičemž pro nás je nejzajímavější část, která se věnuje konkrétně jejich vnímání abayi a náboženských symbolů ve vzdělávání.⁷⁸

Průzkum zjistil, že pouze 28 % dotazovaných muslimů se zákazem souhlasí, zatímco v celku francouzské populace je to 81 %.ⁱⁱⁱ Poněkud překvapivý může být fakt, že nejčastěji zákaz abayi schvalovali muslimové ve věku 50 a více let. Nedá se to ale zcela interpretovat tak, že by byli starší muslimové méně citliví na téma zákazů náboženských symbolů, protože abaya je nošena častěji mladšími ženami, tudíž se jich to dotýká příměji.⁷⁹ To, co lze z tohoto průzkumu vyvodit je zřejmě to, že zákaz abayi se týká především mladých muslimů ve Francii, kteří si tyto šaty oblíbili. Právě proto je to i téma, které rezonuje školním prostředím.

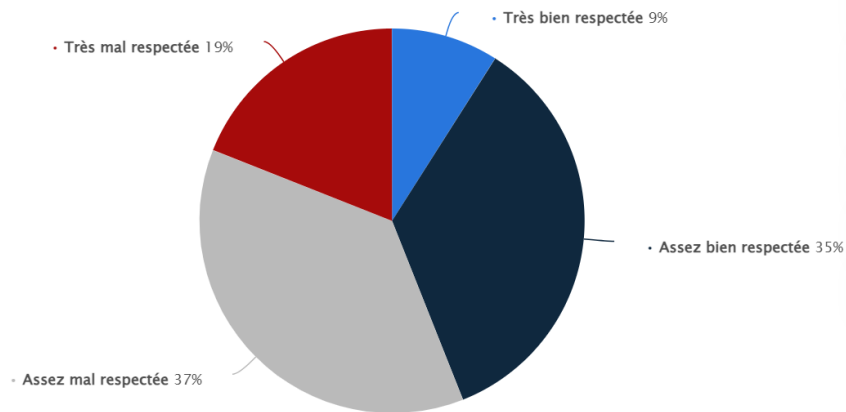
Další aktuální průzkum na toto téma z roku 2024 (1005 respondentů) se tázal, zda-li je laicismus dle jejich názoru správně implementován ve francouzském školství. Výsledky jsou shrnuty v následujícím grafu.

---

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ IFOP. *Enquête auprès des Français musulmans sur les questions de religion et de laïcité: Etude publiée à l'occasion de la journée nationale de la laïcité (9 décembre)*. Online. In: ifop.com 9.12.2023. Dostupné z: https://www.ifop.com/wp-content/uploads/2023/12/Synthese_Ifop_ElmaniyaTV_2023.12.08.pdf. [citováno 2024-05-20].

⁷⁹ IFOP. *Enquête auprès des Français musulmans sur les questions de religion et de laïcité: Etude publiée à l'occasion de la journée nationale de la laïcité (9 décembre)*. Online. In: ifop.com 9.12.2023. Dostupné z: https://www.ifop.com/wp-content/uploads/2023/12/Synthese_Ifop_ElmaniyaTV_2023.12.08.pdf. [citováno 2024-05-20].

80

Tento výzkum ukázal poměrně zajímavá, a pro mě možná i lehce překvapivá, data. Pouze 9 % respondentů odpovědělo, že je ve školství princip laicismu velmi dobře respektován, 35 % lidí si myslí, že je respektován pouze celkem dobře, 37 % respondentů zastává názor, že laicismus není respektován dostatečně a celých 19 % dokonce říká, že je implementován velice špatně. Dohromady si tedy více jak polovina respondentů myslí, že laicismus je ve školách dodržován nedostatečně.⁸¹

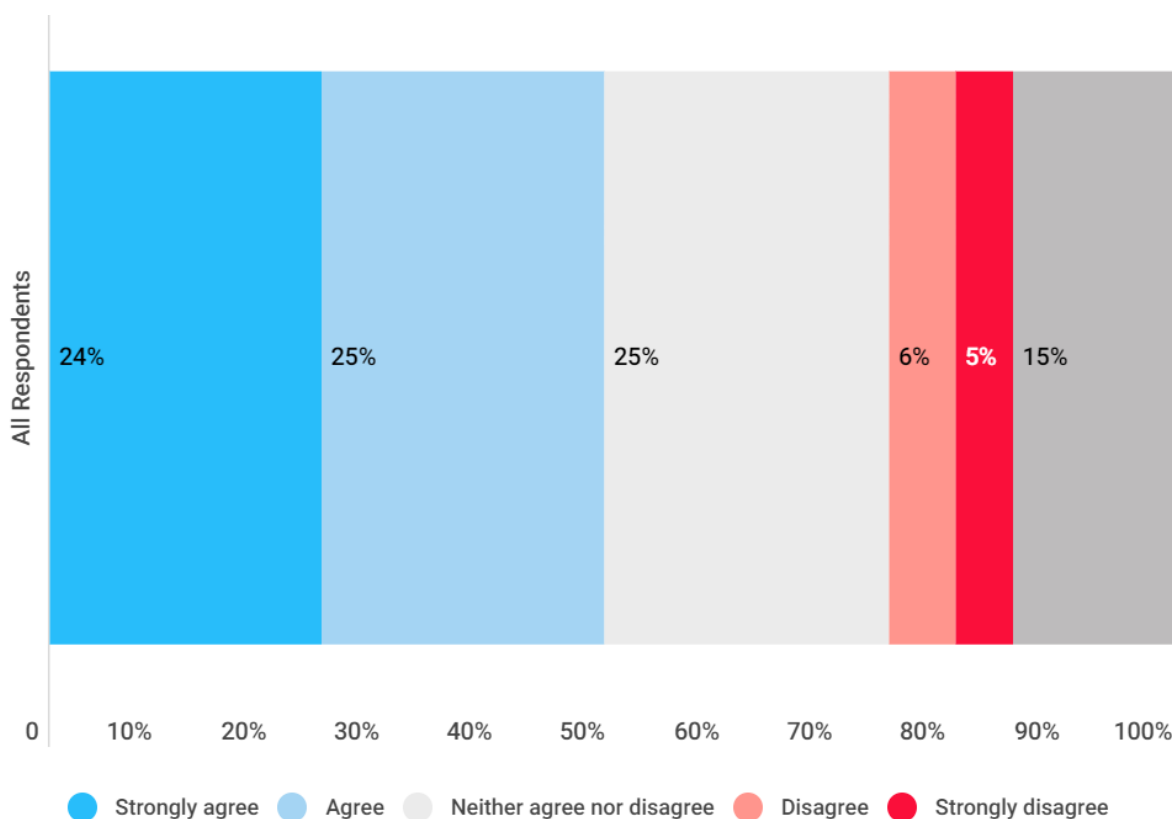
Průzkum z 26. února agentury Redfield & Wilton Strategies (1500 respondentů) se dotazoval na témata týkající se imigrace a *laïcité*. Pro nás je nejzajímavější část, kdy respondenti zodpovídali otázku: “*Do jaké míry souhlasíte s tím, že je ve Francii erodován princip laïcité?*”⁸²

⁸⁰ Statista Research Department. La laïcité est-elle correctement appliquée au sein de l'Éducation Nationale?. Online. In: fr.statista.com, březen 2024. Dostupné z: <https://fr.statista.com/statistiques/609909/avis-francais-importance-laicite-ecole/>. [citováno 2024-05-22].

⁸¹ Statista. La laïcité est-elle correctement appliquée au sein de l'Éducation Nationale?. Online. In: fr.statista.com, březen 2024. Dostupné z: <https://fr.statista.com/statistiques/609909/avis-francais-importance-laicite-ecole/>. [citováno 2024-05-20].

⁸² R&WS Research Team. Half of French Public Feels Immigration is Too High and Laïcité is Being Eroded. Online. In: redfieldandwiltonstrategies.com 15.3.2021. Dostupné z: <https://redfieldandwiltonstrategies.com/half-of-french-public-feels-immigration-is-too-high-and-laicite-is-being-eroded/>. [citováno 2024-05-20].

Výsledky jsou znázorněny v následujícím grafu.

83

Z grafu lze vyčíst, že téměř čtvrtina dotazovaných odpověděla *silně souhlasím* a další čtvrtina *souhlasím*. Ze všech respondentů se jich 25 % nedokáže jednoznačně zařadit a dohromady pouze 11 % se eroze principů *laïcité* neobává. Je zajímavé, že podle voličských preferencí subjektů z prezidentských voleb 2017 se procenta výrazně nelišila, což byl faktor, který byl také v průzkumu sledován. Voličů Macrona, kteří odpověděli *souhlasím*, bylo v průzkumu 53 %, stejně jako voličů Jeana Luca Mélanchona. Z voličů Marine Le Pen Souhlasilo 56 %.⁸⁴

Shrnutím těchto průzkumů je možné dojít k několika závěrům. Většina francouzské společnosti celkem jednoznačně podporuje laicismus a přejí si jeho dodržování. Fakt, že okolo

⁸³ R&WS Research Team. *Half of French Public Feels Immigration is Too High and Laïcité is Being Eroded*. Online. In: redfieldandwiltonstrategies.com 15.3.2021. Dostupné z: <https://redfieldandwiltonstrategies.com/half-of-french-public-feels-immigration-is-too-high-and-laicite-is-being-eroded/>. [citováno 2024-05-20].

⁸⁴ R&WS Research Team. *Half of French Public Feels Immigration is Too High and Laïcité is Being Eroded*. Online. In: redfieldandwiltonstrategies.com 15.3.2021. Dostupné z: <https://redfieldandwiltonstrategies.com/half-of-french-public-feels-immigration-is-too-high-and-laicite-is-being-eroded/>. [citováno 2024-05-20].

třetiny Francouzů se hlásí ke katolické církvi ⁸⁵ a celkem polovina se cítí být nějakým způsobem vázána ke křesťanství ⁸⁶, se zřejmě nějak zásadně neprojevil ve vnímání sekularismu. Naopak muslimové se daleko častěji staví proti laicismu. Ve školství jsou pak zřejmé také rozdíly mezi školami REP a ostatními, kdy studenti škol REP znatelně častěji nepodporují sekularismus. Je otázka, zda na to má větší vliv socioekonomická situace nebo náboženství studentů, přičemž socioekonomická situace dotazovaných nebyla součástí výzkumu. Nicméně do určité míry to vyplývá z povahy škol REP a kritérií, podle kterých je škola zařazená do tohoto programu, jak popisují blíže v předchozí kapitole.

6. Sekularizace v médiích

6.1 Zkoumané případy

V této kapitole ve stručnosti popíšu dva případy, které budu v rámci rešerše médií zkoumat. Jedná se o případy, které jsem vybral z toho důvodu, že byly velmi detailně probírány v médiích a měly velký dosah. Zároveň se týkají školského prostředí. Tyto případy jsem vybral proto, že jsou v době psaní této práce poměrně aktuální, a dle mého názoru, dobře reprezentují spor o sekularismus ve francouzském školství, a to proto, že případ zákazu abayi se přímo týká diskuze o náboženských symbolech na veřejnosti a osobních právech, zatímco případ vraždy Samuela Patyho se týká svobody slova a výuky v duchu sekularismu versus *práva nebýt urážen* a také určité citlivosti při vyučování kontroverzních témat.

6.2 Zákaz oděvu Abaya

Nejdříve je třeba si říci, co je to abaya.

Abaya, kterou nosí některé muslimky, je dlouhý, volný oděv podobný županu, který zakrývá celé tělo s výjimkou obličeje, rukou a nohou. Prostřednictvím abayi mohou ženy vyjádřit svou náboženskou identitu a oddanost dodržování islámských zásad týkajících se skromného

---

⁸⁵ Statista. *Distribution of individuals in France in 2023, according to their relationship to religion*. Online. In: statista.com, říjen 2023. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/996257/french-relationship-to-religion-france/>. [citováno 2024-05-17].

⁸⁶ Statista. *What religion do you feel bound to?* Online. In: statista.com, říjen 2022. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/996244/feeling-belong-religion-france/>. [citováno 2024-06-05].

odívání. V konzervativnějších společenských kruzích je abaya součástí očekávaného oblečení, které odpovídá společenským normám a kultuře.⁸⁷

Jedná se tedy laicky řečeno o jakési dlouhé šaty, střihem vzdáleně připomínající župan, které zakrývají většinu těla, ale nikoliv obličej. Nezakryté jsou v tomto případě i ruce a nohy. Součástí zákazu byla i mužská varianta, nazývaná se *kamíz*, který ale není tak populární.

Není ambicí této práce určit, zda-li se jedná o náboženský symbol či nikoliv, protože na to zřejmě není zcela jednoznačná odpověď. Nicméně francouzským státem je za projev náboženství evidentně považována (jinak by nebyla subjektem zákazu).

Od září 2023 platí ve Francii zákaz nošení abayi na některých veřejných místech a v institucích, jako je například škola nebo úřad. Nejčastěji se tento typ oblečení nosí zejména v zemích Blízkého východu a v severní Africe. Často bývá vyrobená z lehkých, ale neprůhledných materiálů. Jedná se o oděvní prvek, který je spojovaný s muslimskou vírou a skutečně se jedná o prvek, jímž muslimské ženy dosahují požadovaných standardů odívání. Je však k diskuzi, zda-li se jedná o náboženský symbol či pouze o běžné, ačkoliv kulturně specifické, oblečení.⁸⁸ Kritici tohoto nařízení ho považují za diskriminační, a také podle nich Francie riskuje zhoršování vztahů se zeměmi s muslimskou většinou.⁸⁹

6.3 Vražda Samuela Patyho

Samuel Paty byl francouzský učitel na střední škole *Collège du Bois-d'Aulne* ve městě Conflans-Sainte-Honorine poblíž Paříže. Byl zavražděn v roce 2020 osmnáctiletým uprchlíkem čečenského původu, který si na učitele počíhal před školou, přičemž se přímo neznali. Zřejmě se o Patym dozvěděl přes členy rodiny (jedna z jeho příbuzných chodila do Patyho třídy). Důvodem vraždy bylo téma jedné z jeho hodin, kde ukazoval žákům neuctivé

---

⁸⁷ LANGER, Armin. *What is an abaya – and why does it cause such controversy in France? A scholar of European studies explains*. Online. In: University of Florida News 27.9.2023. Dostupné z: <https://news.ufl.edu/2023/09/conversation-abaya/>. [citováno 2024-06-05]. (vlastní překlad)

⁸⁸ JOHNSON, Anna. *Banning the abaya: identity prosecution or protection?*. Online PDF. In: Utah State University 15.9.2023. Dostupné z: https://chass.usu.edu/international-studies/aggies-go/news/abaya_france_ban.pdf. [citováno 2024-06-05].

⁸⁹ SENIGUER, Haoues. *Ban on the abaya: critical inquiries from the Arab world*. Online. In: cfri-irak.com 15.9.2023. Dostupné z: <https://cfri-irak.com/en/article/ban-on-the-abaya-critical-inquiries-from-the-arab-world-2023-09-15>. [citováno 2024-06-05].

karikatury proroka Mohameda, jako příklad svobody slova v praxi.⁹⁰ Konkrétně šlo o karikatury časopisu *Charlie Hebdo*, který byl sám v roce 2015 napaden islamistickými teroristy. Je zajímavé, že jedna z obětí střelby v redakci *Charlie Hebdo*, Stéphane Charbonnier, známý jako Charb, který byl jednou z nejznámějších tváří tohoto satirického časopisu, pocházel právě z Conflans-Sainte-Honorine.⁹¹ Tento případ vraždy učitele samozřejmě vyvolával velkou pozornost francouzské společnosti a médií po celém světě.

Při analýze článků budu klást důraz na to, čemu se články konkrétně věnují, a jaké mají celkové vyznění. Například mě zajímá, zda-li se autoři věnují i popsání problémů francouzského školství, segregace a dalších okolností. V jakém tónu jsou články psány, a jaké obrazové materiály je případně doprovází.

6.4 Reakce médií

6.4.1 *Le Monde*

V několika dnech po útoku v Conflans-Sainte-Honorine deník informoval o různých shromážděních na podporu Samuela Patyho a sbíral reakce veřejnosti. Články jsou doplněny fotografiemi, které zobrazují lidi na pietních akcích, občas s transparenty.⁹²

Dne 22. října vydal *Le Monde* článek o dalším útoku se stejnou motivací, tentokrát pouze slovním. V článku informuje, že došlo k verbálnímu útoku studenta na učitelku historie a geografie. Informuje o souběhu událostí, které útoku předcházely. Přináší svědectví o tom, jak měli žáci v hodině vykřikovat, že právo *šaría* je nadřazené právu republiky. Celý incident se měl stát v hodině, kdy se učitelka dotýkala témat jako sekularismus a otázky nošení závoje. Článek však nikde explicitně nezmiňuje náboženské přesvědčení a etnicitu žáků. V textu je dále zmíněn případ Samuela Patyho a je zde zachycené varování, že se jedná o nebezpečný trend.⁹³

---

⁹⁰ Redakce INA. *Le 16 octobre 2020, le professeur Samuel Paty était assassiné par un islamiste*. Online. In: ina.fr 13.10.2023. Dostupné z: <https://www.ina.fr/ina-eclairage-actu/samuel-paty-ecole-terrorisme-attentat-islamiste-mahomet>. [citováno 2024-06-05].

⁹¹ BIARD, Gerard. *Charb: Tu as été un homme, mon fils*. Online. In: charliehebdo.fr 21.4.2021. Dostupné z: <https://charliehebdo.fr/2021/04/societe/charb-tu-as-ete-un-homme-mon-fils/>. [citováno 2024-06-10].

⁹² Le Monde avec AFP. *A Conflans-Sainte-Honorine, un millier de personnes en hommage à l'enseignant décapité*. Online. In: lemonde.fr 17.10.2020. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/societe/article/2020/10/17/a-conflans-sainte-honorine-un-millier-de-personnes-en-hommage-a-l-enseignant-decapite_6056442_3224.html. [citováno 2024-06-12].

⁹³ GAGNEBET, Philippe. *Une mineure mise en examen pour avoir insulté une professeure après un cours sur le respect de la laïcité*. Online. In: lemonde.fr 22.10.2020. Dostupné z:

Článků zabývajících se daným tématem je samozřejmě v následujících dnech opravdu hodně. Většina z nich celkem suše informuje o nových detailech případu, svědectví místních, kteří popisují Patyho jako skvělého a vtipného učitele a také se objevují první reakce politiků. Za zmínku stojí článek z 18. října, ve kterém se na konci píše toto:

Samuel Paty, věrný své metodě, ukázal žákům 4. ročníku karikaturu proroka Mohameda, nahého, na všech čtyřech, s hvězdou na zádech, s komentářem: „Mohamed, hvězda se rodí“.
Podepsáno Charlie Hebdo. Zveřejnění této karikatury ho stálo život, stejně jako jiné před
ním.⁹⁴

Zajímavé je zde spojení aktuálního případu s dřívějším útokem na Charlie Hebdo a poněkud větší patetičnost textu, který ale patrně vystihuje tehdejší náladu ve Francii.

Tématu zákazu abayi se Le Monde věnoval taktéž. Ve většině článků není zjevné zaujetí. Články typicky informují o nových opatřeních a jsou doprovázeny fotografiemi v zahalujícím muslimském oblečení.⁹⁵

Příspěvek, který dle mého názoru stojí za zmínku vyšel 5. září. Text podává čtenářům historický kontext a polemiku o *laïcité*.

Nástroje nebo vektory islamismu? Ochrana náboženské svobody nebo soužití? Politická instrumentalizace, nebo ústřední společenská otázka? Od doby, kdy byly před čtyřiatřiceti lety tři žákyně vyloučeny ze střední školy v Creil za nošení islámského šátku, jsou tyto otázky ve Francii stálým zdrojem diskusí.⁹⁶

Autor dále popisuje vznik *Stasiho komise* a zákona z roku 2004, který zákaz abayi umožňuje. V článku autor vyslovuje názor, že poznatky *Stasiho komise* byly správné.

O dvě desetiletí později se tyto skutečnosti jen potvrdily: pokusy náboženských představitelů vnutit své normy v určitých čtvrtích, intenzivní využívání sociálních sítí. Po strašlivé sérii

---

https://www.lemonde.fr/societe/article/2020/10/22/pres-de-toulouse-une-mineure-mise-en-examen-pour-avoir-insulte-une-professeure_6057027_3224.html. [citováno 2024-06-12].

⁹⁴ COUVELAIRE, Louise. *Attentat de Conflans : comment un « incident mineur » dans une classe est devenu « hors de contrôle*. Online. In: [lemonde.fr](https://www.lemonde.fr) 18.10.2020. Dostupné z:

https://www.lemonde.fr/societe/article/2020/10/18/attentat-de-conflans-comment-un-incident-mineur-est-devenu-hors-de-contrôle_6056460_3224.html. [citováno 2024-06-12]. (vlastní překlad)

⁹⁵ AUDUREAU, William. *What is the abaya, the garment France wants to ban from schools?*. Online. In: [lemonde.fr](https://www.lemonde.fr) 29.8.2023. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/en/les-decodeurs/article/2023/08/29/what-is-the-abaya-the-garment-france-wants-to-ban-from-schools_6113640_8.html. [citováno 2024-06-12].

⁹⁶ Tamtéž. (vlastní překlad)

*útoků v letech 2012-2016 byla vražda Samuela Patyho v roce 2020 tragickou připomínkou ústřední role, kterou ve strategii islamistů hrají školy. V důsledku těchto událostí se otázka sekularismu stala stále více rozdělujícím politickým nástrojem.*⁹⁷

Článek vyznívá pozitivně vůči francouzskému pojetí sekularizace a dává mu roli prostředku boje proti islamismu. Článek však nepůsobí nijak radikálně či militantně.

Le Monde také dal prostor filozofovi Abdennourovi Bidarovi, který se pro deník zamyslel nad tématem abayi. Autor vyjadřuje určité pochopení pro muslimy, kteří se zákazem nesouhlasí a lítost nad tím, co označuje za nedorozumění mezi Francií a muslimským světem. Bidar říká, že by chtěl obohatit diskuzi o abayách spirituálním pohledem.

*To bych chtěl udělat tím, že bych se jako intelektuál z muslimské kultury zeptal, co z toho mohou moji souvěrci vyvodit hlubším způsobem, tedy i zde, mimo obvyklé reflexy, zejména pláč stigmatizace.*⁹⁸

Bider v následujících odstavcích vysvětluje, že muslimové mohou využít této situace jako příležitosti v upevnění vnitřní víry. Víra je totiž podle textu velice niterní záležitost a v poslední době byla naopak muslimy veřejně manifestována a stával se z ní jakýsi společenský postoj.⁹⁹

Autor tedy radí muslimské komunitě, kterou je součástí, aby se místo náboženské politiky ponořili do sebe, a že není nutné svoji víru veřejně projevovat.

Celkově se dá říci, že *Le Monde* se ve svých článcích věnuje případu v souvislosti s principem *laïcité* a již příliš nezdůrazňuje sociální problémy, které s tímto tématem také souvisí. Kromě toho, že je zde případ Patyho vnímán jako útok na osobu, tak je zde vykreslen i jako útok na sekularismus. Je zajímavé, že se příliš nezmiňují o sociálních problémech na školách, které má velké procento muslimských žáků a celkově o segregaci ve francouzském

---

⁹⁷ Tamtéž. (vlastní překlad)

⁹⁸ BIDAR, Abdennour. *Faisons de l'interdiction de l'abaya une opportunité spirituelle*. Online. In: lemonde.fr 5.9.2023. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/idees/article/2023/09/05/abdennour-bidar-philosophe-faisons-de-l-interdiction-de-l-abaya-une-opportunite-spirituelle_6187967_3232.html. [citováno 2024-06-20]. (vlastní překlad)

⁹⁹ Tamtéž.

školství¹⁰⁰. Články byly většinou doprovázeny fotografiemi, na kterých jsou zobrazeny pietní akce a fotografie transparentů s nápisy jako je: *Je suis Samuel, je suis Charlie*.¹⁰¹ V překladu: Jsem Samuel, jsem Charlie.

6.4.2 *Le Figaro*

Z pohledu učitele je zajímavý text, jehož nadpis říká, že ve Francii již prakticky nejsou školy, kde je lehké učit. Článek se zabývá zprávou Christophera Desmurgera, učitele a spisovatele. Desmurger tvrdí, že učitelé čelí mnoha potížím sociálního charakteru u žáků, a to nejen ve školách patřící pod program ZEP.^{iv}

*Vražda Samuela Patyho, který zemřel při poctivé práci, opět poukazuje na obtížnost výuky na mnoha školách. I když ne každá situace vede k tak tragickému konci, je pravdivé poukázat na to, že výuka je více či méně obtížná v závislosti na škole.*¹⁰²

Desmurger dále pokračuje svými dlouholetými zkušenostmi, když jako učitel působil na školách ZEP:

*Možná bychom si měli položit širší otázku, zda (ještě) existují školy, kde by výuka byla snadná. Jako učitel v ZEP těsně po událostech ze září 2001 jsem na vlastní kůži viděl dopady takové události na čtvrt' a školu na předměstí Lyonu. Strach, fantazie, konspirační teorie a nesnesitelná podpora Bin Ládina.*¹⁰³

Přes tyto zkušenosti autor textu tvrdí, že si byl schopen najít k žákům této školy cestu a získat respekt. Ve článku poté píše, že žáci často neměli velké znalosti věcí, ke kterým se vyjadřovali. Například popisuje situaci, kde se jistý muslimský žák v hodině vyjádřil, že kdyby

---

¹⁰⁰ FELOUZIS, Georges. *Ethnic Segregation and its Effects in Middle School in France*. Online. Revue française de sociologie, 2005/5, vol.46, p. 3-35. Dostupné z: <https://www.cairn.info/revue-francaise-de-sociologie-1-2005-5-page-3.htm>. [citováno 2024-06-20].

¹⁰¹ Le Monde avec AF. *A Conflans-Sainte-Honorine, un millier de personnes en hommage à l'enseignant décapité*. Online. In: [lemonde.fr](https://www.lemonde.fr/societe/article/2020/10/17/a-conflans-sainte-honorine-un-millier-de-personnes-en-hommage-a-l-enseignant-decapite_6056442_3224.html) 17.10.2020. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/societe/article/2020/10/17/a-conflans-sainte-honorine-un-millier-de-personnes-en-hommage-a-l-enseignant-decapite_6056442_3224.html. [citováno 2024-06-20].

¹⁰² DESMURGER, Christophe. *Il n'y a plus d'école où enseigner est facile*. Online. In: [lefigaro.fr](https://www.lefigaro.fr/vox/societe/il-n-y-a-plus-d-ecole-ou-enseigner-est-facile-20201027) 27.10.2020. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/vox/societe/il-n-y-a-plus-d-ecole-ou-enseigner-est-facile-20201027>. [citováno 2024-06-20]. (vlastní překlad)

¹⁰³ DESMURGER, Christophe. *Il n'y a plus d'école où enseigner est facile*. Online. In: [lefigaro.fr](https://www.lefigaro.fr/vox/societe/il-n-y-a-plus-d-ecole-ou-enseigner-est-facile-20201027) 27.10.2020. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/vox/societe/il-n-y-a-plus-d-ecole-ou-enseigner-est-facile-20201027>. [citováno 2024-06-20]. (vlastní překlad)

se stal prezidentem, tak zabije všechny židy. Autor zároveň dodává, že se nejednalo o ojedinělý případ, a že takoví žáci často neměli základní znalosti islámu. Také je v textu naznačeno, že žáci často nechápali, že muslim může být zároveň Francouzem, tedy vnímali se především jako muslimové, a nikoliv jako Francouzi. Dále hovoří o dialogu se studenty a rodiči, který autor hodnotí jako velmi dobrý prostředek, ale zároveň říká:

...dialog má své hranice. Jasně hranice učebních osnov, hodnot republiky a zákona. Ne vždy je tolerance možná, ne vždy je dobrým řešením. Myslím, že je čas skoncovat s mlčením.... že všichni musíme umět odhodit ideologické klapky na očích. Respekt k republikánské škole není záležitostí levice ani pravice. Je to věc každého z nás a povinnost každého z nás.¹⁰⁴

Zde je velice důležité, jak Desmurger mluví o *republikánské škole* a hodnotách republiky. Nejen z tohoto článku vyplývá, že minimálně pro část francouzské společnosti jsou republikánské hodnoty skutečně nepřekročitelné. Ostatně vyplývá to i z průzkumů veřejného mínění, kterým jsem se věnoval v předchozích kapitolách.¹⁰⁵

Poněkud bizarním střípkem je článek o podpoře odkazu Samuela Patyho z úst Kyliana Mbappého, patrně nejslavnějšího současného francouzského fotbalisty. Mbappé, který má určité vazby na prezidenta Emanuela Macrona,¹⁰⁶ vyjádřil podporu školskému systému a apeloval na jednotu na hřišti i ve škole. Bizarnost spočívá v tom, že tento inspirativní výrok fotbalisty na vážné téma je doplněn videem s kompilací jeho nejlepších gólů za PSG.¹⁰⁷

V případě abayi je zajímavý článek, který se pouští, dle svých vlastních slov, do filozofie zákazu abayi. Text na úvod uvažuje o tom, jak se měnily standarty v samotné Francii:

Prozrazuje délka šatů civilizovanost? Coco Chanel si to myslela. Nelíbily se jí minisukně, které odhalovaly "to nejošklivější na ženě: její kolena"¹⁰⁸

---

¹⁰⁴ DESMURGER, Christophe. *Il n'y a plus d'école où enseigner est facile*. Online. In: lefigaro.fr 27.10.2020. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/vox/societe/il-n-y-a-plus-d-ecole-ou-enseigner-est-facile-20201027>. [citováno 2024-06-20]. (vlastní překlad)

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ Par Le Figaro. *Vous allez encore nous créer des ennuis, Emmanuel Macron chambre Kylian Mbappé et l'émir du Qatar*. Online. In: lefigaro.fr 28.2.2024. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/sports/football/vous-allez-encore-nous-creer-des-ennuis-la-phrase-enigmatique-d-emmanuel-macron-a-kylian-mbappe-20240228>. [citováno 2024-06-20].

¹⁰⁷ Par Le Figaro. *Le message de Kylian Mbappé en hommage à Samuel Paty*. Online. In: lefigaro.fr 2.11.2020. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/sports/football/ligue-1/fil-info/le-message-de-kylian-mbappe-en-hommage-a-samuel-paty-102013>. [citováno 2024-06-23].

¹⁰⁸ CÉSARI, Paulin. *La minute philo: Viva l'abaya?*. Online. In: lefigaro.fr 16.9.2023. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/vox/societe/la-minute-philo-viva-l-abaya-20230916>. [citováno 2024-06-23]. (vlastní překlad)

Dále hovoří o tom, že abaya je vlastně požehnáním pro francouzskou společnost, neboť ji nutí jít do konfliktu:

Viděno z tohoto úhlu je abája požehnáním, protože podobně jako Carl Schmitt připomíná všem náměsíčným, že "nepřítel je tváří naší vlastní otázky". Že nám odhaluje, probouzí a připomíná, čím jsme, tím, že nás označuje za svou antagonistickou jinakost.¹⁰⁹

Figaro se také zajímal o pohled těch, co abayu nosí. Přináší rozhovory s mladými ženami, které si abayu oblíbily. Takto se pro *Le Figaro* vyjádřila studentka střední školy:

Je to pohodlné a praktické, ale ve skutečnosti jsou to šaty jako každé jiné, s náboženstvím to nemá nic společného. V žádném bodě náboženství nám není nařízeno nosit abayu. Známe nemuslimy, kteří je nosí.¹¹⁰

Další studentka tvrdí, že se jedná o módní záležitost a poukazuje na to, že abayu převzaly i velké firmy, které prodávají západní oblečení. Zákaz nošení abayi považuje za diskriminační:

Toto nové pravidlo je především způsobem diskriminace žen severoafrického původu".¹¹¹

Le Figaro také přináší porovnání pohledu bývalého a nového ministra školství s ohledem na sekularismus:

Sotva měsíc po svém příchodu na ministerstvo školství proměnil Gabriel Attal svůj nový školní rok v královskou ofenzívu. Ozáněním svého záměru zabránit nošení abáje ve školách...

...nový ministr školství převrací odkaz svého předchůdce Papa Ndiayeho, který měl pověst zdrženlivějšího v sekulárních otázkách.¹¹²

---

¹⁰⁹ CÉSARI, Paulin. *La minute philo: Viva l'abaya?*. Online. In: lefigaro.fr 16.9.2023. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/vox/societe/la-minute-philos-viva-l-abaya-20230916>. [citováno 2024-06-23]. (vlastní překlad)

¹¹⁰ AFP agence. *Pourquoi portent-elles l'abaya?*. Online. In: etudiant.lefigaro.fr 30.8.2023. Dostupné z: https://etudiant.lefigaro.fr/article/pourquoi-portent-elles-l-abaya_a7ed12bc-4683-11ee-9ed7-c764e90c6b2e/. [citováno 2024-06-23]. (vlastní překlad)

¹¹¹ Tamtéž. (vlastní překlad)

¹¹² BEYER, Caroline. *Vingt ans après la loi de 2004, la laïcité toujours menacée*. Online. In: lefigaro.fr 14.3.2024. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/actualite-france/vingt-ans-apres-la-loi-de-2004-la-laicite-toujours-menacee-20240314>. [citováno 2024-06-24]. (vlastní překlad)

Historie *laïcité* ve Francii je poté v několika člancích poměrně podrobně a vcelku objektivně popsána a vysvětlena.¹¹³

Články týkající se zákazu abayi jsou často doprovázené fotografiemi žen v zahalujícím oblečení.¹¹⁴

Podobně jako v případě Samuela Patyho se autoři z *Le Figara* nezapomněli zeptat na názor fotbalových hvězd. Krátký článek z 9. října informoval o příspěvcích, které sdíleli na sociálních sítích Ibrahima Konaté a Jules Koundé, kteří se v nich vymezovali proti novému zákazu.¹¹⁵

6.4.3 *Le Libération*

Vzhledem k mému oborovému zaměření je pro mě velice zajímavý článek ze 17. října 2020, tedy jeden den po smrti Samuela Patyho. Autorem tohoto článku je Luc le Vallient, relativně známý francouzský novinář. V názorovém článku nazvaném *Historie proti islamismu* vyjadřuje silnou podporu sekularismu ve vzdělávání.

*Musime vzdát hold velikosti vzdělání poskytovaného k osvětlení svědomí a snažit se nezoufat nad rodiči žáků, kteří z náboženských důvodů zpochybňují vědění a vzdělanost, rozum a svobodné myšlení, právo na rouhání a satiru.*¹¹⁶

A jak napovídá název, autor zde využil i faktu, že Paty byl učitelem dějepisu:

Za druhé, náboženství, stejně jako dějiny, jsou lidské výtvořiny, příběhy o původu, symbolická silová pole. Rozdíl spočívá v tom, že náboženství jsou uzavřené systémy a ideologická zařízení, jejichž cílem je řídit celou škálu lidského chování – vzdělání, jídlo, sexualitu, plození

---

¹¹³ BEYER, Caroline. *Vingt ans après la loi de 2004, la laïcité toujours menacée*. Online. In: lefigaro.fr 14.3.2024. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/actualite-france/vingt-ans-apres-la-loi-de-2004-la-laicite-toujours-menacee-20240314>. [citováno 2024-06-24].

¹¹⁴ GONZALÈS, Paule. *Le Conseil d'État valide l'interdiction de l'abaya à l'école*. Online. In: lefigaro.fr 7.9.2023. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/actualite-france/interdiction-de-l-abaya-a-l-ecole-le-conseil-d-etat-rejette-la-demande-de-suspension-issu-d-une-association-musulmane-20230907>. [citováno 2024-06-24].

¹¹⁵ VAU, Sébastien. *Foot : Koundé et Konaté montent au créneau sur l'abaya*. Online. In: lefigaro.fr 8.9.2023. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/sports/football/foot-kounde-et-konate-montent-au-creneau-sur-l-abaya-20230908>. [citováno 2024-06-25].

¹¹⁶ VAILLANT, Le Luc. *L'Histoire contre l'islamisme*. Online. In: liberation.fr 17.10.2020. Dostupné z: https://www.liberation.fr/france/2020/10/17/l-histoire-contre-l-islamisme_1802704/?redirected=1. [citováno 2024-06-24]. (vlastní překlad)

atd. Historie se naproti tomu snaží co nejlépe vyprávět příběh lidských bytostí od doby, kdy byly lidmi. Vypráví o tom, jak bojovali, zabíjeli a milovali se.¹¹⁷

Celý text působí velmi emociálně. Částečně je to asi i docela pochopitelné, vzhledem k tomu, že text vznikl bezprostředně po útoku. S odstupem času však může vyznít pateticky.

118

Další zajímavý článek pocházející ze stejného dne, se zabývá reakcí politiků, konkrétně Marine Le Pen, kterou obviňuje ze zneužívání této události.

Jakmile vyšlo najevo, že učitel ukazoval svým žákům karikatury Mohameda, netrvalo Marine Le Penové ani hodinu, aby začala mluvit o "válce" proti francouzskému lidu...¹¹⁹

Tímto deník reagoval na slova Marine Le Pen na sociální síti Twitter,^y kde napsala, že je třeba islamismus vyhnat silou. Článek je součástí série názorových článků nazvané *Faschosphère* (v překladu něco jako *Fašosféra*), ve které se nachází kritické komentáře namířené na představitele francouzské krajní pravice.

Článek z 23. října se pozastavuje nad některými výroky v politické a mediální sféře.

*Konečným důkazem toho, že ideologický konflikt od vraždy Samuela Patyho přitvrdil, je fakt, že bývalý premiér Bernard Cazeneuve, nezvyklý na podobnou rétoriku, den po útoku v deníku *Le Parisien* odsoudil "zbabělost" "islámské levice" tváří v tvář komunitarismu. Nejpozději ve čtvrtek dopoledne zaútočil na stanici *Europe 1* na "islámskou levici", která "pustoší univerzity", také Jean-Michel Blanquer.¹²⁰*

Výroky těchto politiků spočívaly v nařčení, že určití politikové a intelektuálové na levé části politického spektra jsou až příliš přívětiví k islámu. Autor článku tyto výroky považuje

---

¹¹⁷ Tamtéž. (vlastní překlad)

¹¹⁸ VAILLANT, Le Luc. *L'Histoire contre l'islamisme*. Online. In: liberation.fr 17.10.2020. Dostupné z: https://www.liberation.fr/france/2020/10/17/l-histoire-contre-l-islamisme_1802704/?redirected=1. [citováno 2024-06-24].

¹¹⁹ BERTELOOT, Tristan. *Professeur décapité à Conflans: l'extrême droite, première sur la récup.* Online. In: liberation.fr 17.10.2020. Dostupné z: https://www.liberation.fr/en-bref/2020/10/17/professeur-decapite-a-conflans-l-extreme-droite-premiere-sur-la-recup_1802705/. [citováno 2024-06-24]. (vlastní překlad)

¹²⁰ BLIN, Simon. *En finir avec l'islamo-gauchisme?* Online. In: liberation.fr 23.10.2020. Dostupné z: https://www.liberation.fr/debats/2020/10/23/en-finir-avec-l-islamo-gauchisme_1803361/. [citováno 2024-06-25]. (vlastní překlad)

za pokus o delegitizaci názorů lidí, kteří jsou odpůrci přísného pojetí sekularismu. Dále rozebírá pojem *islámská levice*.

Tento koncept, který naznačuje strategické spojenectví mezi částí levice a islamismem, nemá žádný vědecký základ, ale pravidelně se objevuje ve veřejné debatě.

V průběhu let se z něj stala vrcholná urážka, která symbolizuje rozkol mezi takzvanou "republikánskou" a "dekoloniální" levicí.¹²¹

Zde autor kritizuje, jakým způsobem se mluví o vztahu levice a sekularismu a zároveň zde naznačuje zajímavé rozdělení levicové strany na dva odlišné tábory.

Kromě politických článků a kriticky laděných komentářů se zde objevují i články, které například radí, jak mluvit o útoku na učitele Patyho s dětmi a také informativní články o pietních akcích, které se za účasti veřejnosti a politických reprezentantů konaly.

Co se týče pohledu deníku *Libération* na zákaz abayi, tak je v tomto případě daleko kritičtější než například deník *Le Figaro*. Rozebereme si jeden z těchto článků, které byly k zákazu kritické. Autor nejprve konstatuje, že pro většinu ředitelů škol se jedná o vítanou změnu, neboť dříve museli posuzovat každý případ studenta či studentky který porušovali pravidla sekularismu, jednotlivě přímo ve škole, nicméně dodává že to bude mít pro školy celkově negativní důsledky. Článek poté kritizuje označení abayi za náboženský symbol:

Jedinou jistotou je, že abaya není náboženský oděv. Že se v tomto smyslu nosí, je pravděpodobné, ale není to původně a z vůle jednoho či více kultů oděv vnucený náboženským dogmatem. Je to kulturní oděv k zahalování, druhý oděv přes první.¹²²

Autor se odkazuje na prohlášení muslimské obce a na fakt, že to není oděv, který by byl přímo nějakou náboženskou organizací vyžadován. Celkový názor autora článku se dá shrnout následující citací:

---

¹²¹ BLIN, Simon. *En finir avec l'islamo-gauchisme?*. Online. In: liberation.fr 23.10.2020. Dostupné z: https://www.liberation.fr/debats/2020/10/23/en-finir-avec-l-islamo-gauchisme_1803361/. [citováno 2024-06-25]. (vlastní překlad)

¹²² Libération. *Abaya : ce n'est pas au ministre de décréter ce qui est ou pas religieux*. Online. In: liberation.fr 29.8.2023. Dostupné z: https://www.liberation.fr/idees-et-debats/tribunes/abaya-ce-nest-pas-au-ministre-de-decreter-ce-qui-est-ou-pas-religieux-20230829_XXOZEYFE5RGQNJFHRSDQ4AB27A/. [citováno 2024-06-25]. (vlastní překlad)

*Přijmout každého do republikové školy, navzdory jeho odlišnostem a oblečení (včetně toho, když je například značkové a stojí víc než měsíční plat učitele), je mnohem důležitější než stigmatizovat náboženství a jeho podezřelé vyznavače.*¹²³

Celkově byla reakce deníku *La Libération* daleko více přiznaně politická. Velmi často se redakce zabývala nejen samotnými událostmi, ale také reakcí politiků, vůči kterým byla veskrze kritická. Deník se spíše staví na stranu sekularismu a svobody slova, ale zároveň se silně ozývá proti zneužívání této události pro šíření nesnášenlivosti ze strany krajní pravice. Na zákaz abayi se deník dívá kriticky.

6.4.4 *La Croix*

Deník *La Croix* kromě zpráv informujících o dané události, které měly ve všech médiích v podstatě velmi podobnou formu, také uveřejnil dva dny po útoku prohlášení Mohammeda Moussaoui, prezidenta rady muslimské víry ve Francii, který jménem francouzských muslimů útok jednoznačně odsoudil. Toto je velice zajímavé, protože v ostatních zkoumaných denících takovéto prohlášení bezprostředně po útoku nevyšlo.¹²⁴

Krátký, poněkud odlehčeně laděný článek, byl zveřejněn 19. října. V něm si autor Alain Rémond představuje fiktivní rozhovor křesťanského boha a Alláha po telefonu:

*Bůh si s nejasným pohledem v očích zamýšleně hladí vousy. Náhle popadne mobil a vytočí číslo. Hned to zvedne. Haló, Alláhu?" řekne Bůh. - Sám," řekne Alláh. - Řekni, nezdá se ti, že už to začíná být trochu moc, tihle lidé vraždí jiné lidi ve jménu Alláha? Alláhu, to jsi ty, že? Nevadí ti to?*¹²⁵

Na to mu Alláh odpovídá:

---

¹²³ Libération. *Abaya : ce n'est pas au ministre de décréter ce qui est ou pas religieux*. Online. In: liberation.fr 29.8.2023. Dostupné z: https://www.liberation.fr/idees-et-debats/tribunes/abaya-ce-nest-pas-au-ministre-de-decreter-ce-qui-est-ou-pas-religieux-20230829_XXOZEYFE5RGQNJFHRSQ4AB27A/. [citováno 2024-06-25]. (vlastní překlad)

¹²⁴ La Croix. *“Les musulmans de France sont horrifiés par ce crime abject”, déclare Mohammed Moussaoui dans une tribune*. Online. In: la-croix.com 19.10.2020. Dostupné z: <https://doc-catho.la-croix.com/Urbi-et-Orbi/Documentation-catholique/musulmans-France-sont-horrifies-crime-abject-declare-Mohammed-Moussaoui-tribune-2020-10-19-1201120248>. [citováno 2024-06-26].

¹²⁵ RÉMOND, Alain. *Un concours de fanatiques*. Online. In: la-croix.com 19.10.2020. Dostupné z: <https://www.la-croix.com/Debats/concours-fanatiques-2020-10-19-1201120213>. [citováno 2024-06-26]. (vlastní překlad)

*Tak poslouchej, Bože, být tebou, moc bych se nerozčiloval. Protože křesťané už po staletí masakrují lidi, včetně jiných křesťanů, ve jménu Boha, tedy ve tvém jménu, údajně Boha lásky a míru...*¹²⁶

Bůh se nejprve brání tím, že to je již minulost, ale Alláh argumentuje, že v Americe takoví lidé stále existují, a že problémem nejsou bozi, ale lidé. Bůh nakonec navrhne si o tom v klidu pohovořit.

*Co kdybychom si o tom všem promluvili u dobrého pití nebo mátového čaje a uvidíme, co se dá dělat? - Tedy těsně před večerkou. Protože nezapomeň, že je tu Covid..."*¹²⁷

Tento článek celkem zajímavým způsobem vyzívá ke zklidnění situace a tlumení případných protiislámských nálad.

Dále v jednom z kratších textů, stálý přispěvatel Guillaume Goubert, konstatuje, že existuje rozdíl mezi muslimy a islamismem, nicméně také varuje, že zde také existuje určitá šedá zóna mezi nimi, která je živnou půdou pro extrémisty. Výzvou pro budoucnost je podle autora bojovat proti radikalizaci a pronikání radikálního islamismu mezi muslimskou komunitu. Prvním krokem k dosažení tohoto rozdělení má být přísné trestání slovní nenávisti, jako je například schvalování atentátu na Samuela Patyho.¹²⁸

Stejně jako u předchozích medií se i zde na stránkách *Le Croix* nachází spousta informací o různých pietních akcích a reakcích politiků. Tyto články jsou čistě zpravodajské a jednoduše informují, co se událo bez nějakého zjevného zaujetí.

Zajímavá je také reportáž ze setkání přibližně 150 mladých muslimů organizované centrem pro sociální záležitosti, kteří se sešli, aby společně diskutovali o postavení jejich víry v zemi a vztahu ke státu a sekularismu.¹²⁹ Reportáž zmiňuje, že drtivá většina přítomných, vidí život ve Francii s jejich náboženstvím za obtížný, a že jim vadí zakazování náboženských

---

¹²⁶ RÉMOND, Alain. *Un concours de fanatiques*. Online. In: la-croix.com 19.10.2020. Dostupné z: <https://www.la-croix.com/Debats/concours-fanatiques-2020-10-19-1201120213>. [citováno 2024-06-26]. (vlastní překlad)

¹²⁷ Tamtéž. (vlastní překlad)

¹²⁸ GOUBERT, Guillaume. *Islam : la zone grise, terreau fertile pour le pire*. Online. In: la-croix.com 19.10.2020. Dostupné z: <https://www.la-croix.com/Debats/Islam-zone-grise-terreau-fertile-pire-2020-10-19-120112029>. [citováno 2024-06-26].

¹²⁹ NEUVILLE, de Héloïse. *À Poitiers, des jeunes musulmans à l'épreuve de la laïcité*. Online. In: la-croix.com 23.10.2020. Dostupné z: <https://www.la-croix.com/Religion/A-Poitiers-jeunes-musulmans-lepreuve-laicite-2020-10-23-1201120997>. [citováno 2024-06-26].

symbolů. Také jim vadí fakt, že ve škole nemají prostor, kde by se mohli modlit a také kolující předsudky vůči muslimům. Někteří se naopak sekularismu zastávají. Reportáž, která obsahuje útržky debaty dochází k zajímavému komentáři svého dosavadního pozorování:

Mladí lidé se však tváří v tvář tomuto abstraktnímu pojmu, který, pokud jim nasloucháte, se v jejich každodenním životě ztělesňuje pouze jako "potlačování" jejich identity a náboženských zvláštností, zdají být ztraceni. Stručně řečeno, příhodná zástěna pro "islamofobii", jak jej chápou oni.¹³⁰

I tento deník se samozřejmě věnoval zákazu abayi. Jeden ze zajímavých článků na toto téma vyšel 11. září. Text začíná tvrzením, že sekularismus je vlastně poměrně nový koncept, protože existuje pouhých 233 let. Podle autora bylo na začátku záměrem sekularismu chránit svobodu vyznání tím, že nebude žádné náboženství preferovat a chránit všechny. Zlomový byl podle něj zákon z roku 1905 (o tomto zákonu jsem se zmiňoval v jedné z předešlých kapitol). Důsledky tohoto zákona popisuje v následujícím odstavci:

Vnutil věřícím právní realitu, že právo republiky je nejen oddělené od náboženského práva, ale je mu i nadřazené.¹³¹

Dále v textu autor zpochybňuje tvrzení těch, kteří říkají, že abaya je pouze obyčejné oblečení:

Ti, kdo tvrdí, že zákaz nošení abayi by byl zcela diskriminační, nepochybně odmítají vidět zjevné: ti, kdo nosí tento oděv, tak činí na znamení své islámské identity. (Mladý Žid nenosí ve škole jarmulku, i když si myslí, že v ní vypadá lépe). Módní efekt abayi se nedá striktně srovnávat s efektem nejnovějších fluorescenčních tenisek.¹³²

Tento příspěvek poněkud balancuje mezi dvěma břehy. Je zde znát kritika moderního pojetí sekularismu a zároveň však z textu jednoznačně vyplývá, že pokud tato pravidla

---

¹³⁰ NEUVILLE, de Héloïse. *À Poitiers, des jeunes musulmans à l'épreuve de la laïcité*. Online. In: la-croix.com 23.10.2020. Dostupné z: <https://www.la-croix.com/Religion/A-Poitiers-jeunes-musulmans-lepreuve-laicite-2020-10-23-1201120997>. [citováno 2024-06-26]. (vlastní překlad)

¹³¹ SAINT-CHERON, de Jean. *Abaya : La laïcité, une notion qui n'a rien d'évident*. Online. In: la-croix.com 11.9.2023. Dostupné z: <https://www.la-croix.com/debat/Abaya-laicite-notion-rien-devident-2023-09-11-1201282209>. [citováno 2024-06-27]. (vlastní překlad)

¹³² SAINT-CHERON, de Jean. *Abaya : La laïcité, une notion qui n'a rien d'évident*. Online. In: la-croix.com 11.9.2023. Dostupné z: <https://www.la-croix.com/debat/Abaya-laicite-notion-rien-devident-2023-09-11-1201282209>. [citováno 2024-06-27]. (vlastní překlad)

sekularismu mají fungovat, tak mají platit pro všechny, a tudíž abaya musí být zakázána, stejně jako ostatní oděvní prvky, které považuje za náboženské. Autor dává za příklad Velkou Británii, kde je nošení náboženských symbolů ve škole povoleno a není to podle autora problém.¹³³

Le Croix také připravil informativní článek o různých typech muslimského oblečení s přehlednou grafikou. Toto mi přišlo zajímavé, neboť na podobný příspěvek jsem v ostatních denících nenarazil.¹³⁴

Myslím, že zmíněné články jsou zajímavé především tím, jak ukazují snahu odlišení běžných muslimů a islamistických fanatiků, ačkoliv uznávají propojení části muslimské populace a extrémismu. Deník také projevuje určité pochopení pro rozhořčení mladých muslimů, které však někdy může pocházet i z pouhého neporozumění principů francouzského sekularismu.

6.5 Názory politického spektra na sekularizaci ve školství

V této kapitole se budu věnovat tomu, jak je téma sekularizace ve školství nahlíženo ve sféře politických stran, konkrétně velkých parlamentních stran, které se výrazně na této debatě podílejí.

Velmi hlasitě je v tomto tématu Národní shromáždění neboli *Front Nationale*, vedené Marine Le Pen, které se v posledních desetiletích obrátilo z ultrakonzervativní pozice na rigidní obránce sekularismu a francouzských republikánských tradic. Sekularismus je pro tuto stranu svým způsobem obrana proti multikulturalismu a islámu, který se ve Francii masivně šíří od 2. poloviny 20. století skrze imigraci. Původně více radikální rétoriku v posledních letech poněkud zmírňují, aby tak získali umírněnější voliče.¹³⁵ V roce 2017 vydali manifest ve kterém se mimo jiné píše:

---

¹³³ SAINT-CHERON, de Jean. *Abaya : La laïcité, une notion qui n'a rien d'évident*. Online. In: la-croix.com 11.9.2023. Dostupné z: <https://www.la-croix.com/debat/Abaya-laicite-notion-rien-devident-2023-09-11-1201282209>. [citováno 2024-06-27].

¹³⁴ GORCE, Bernard. *Laïcité : abayas à l'école, les ambiguïtés d'une interdiction*. Online. In: la-croix.com 28.8.2023. Dostupné z: <https://www.la-croix.com/Famille/Laicite-abayas-lecole-ambiguites-dune-interdiction-2023-08-28-1201280400>. [citováno 2024-06-28].

¹³⁵ SCRINZI, Francesca. *A 'New' National Front? Gender, Religion, Secularism and the French Populist Radical Right*. Online. In: researchgate.net, červenec 2017, s. 128-140. Dostupné z:

...podporovat laïcité a bojovat proti komunitarismu. Zakotvit v ústavě, že "republika neuznává žádné komunity"^{vi}. Znovu všude zavést laïcité, rozšířit ji na celý veřejný prostor a zakotvit ji v zákoníku práce.¹³⁶

Po útoku na Samuela Patyho se Jean Messiha, člen národního předsednictva RN a poradce Marine Le Pen, vyjádřil na sociální síti X:

Setnutí hlavy Samuela Patyho je výsledkem spiknutí, které zorganizovali islámští rodiče a rada imámů, a které kryje kolaborantské Národní školství!

Centristická strana Renaissance (dříve *En Marche*), která od roku 2017 ovládá post prezidenta a je nejdůležitější komponent současné vlády, zastává umírněnější přístup, přesto podle některých komentátorů se snaží lákat i radikálnější voliče, když například podpořili zákaz abayi na školách. Právě tento zákon vyvolal velmi negativní reakce velké části muslimského světa a dá se v mnoha ohledech považovat za kontroverzní.

Macron byl také obviněn z dvojího metru, když v Elysejském paláci slavil začátek svátku Chanuka se zástupci židovské obce.¹³⁷

Macron sám sebe považuje za obránce konceptu *laïcité*, jak je zjevné například z projevu předneseného 2. října 2020:

Problémem není laïcité. Jak jsem již několikrát řekl, laïcité ve Francouzské republice znamená svobodu věřit či nevěřit.... Sjednocenou Francii stmeluje laïcité. Je-li spiritualita záležitostí jednotlivce, laïcité se týká nás všech.¹³⁸

---

https://www.researchgate.net/publication/311768457_A_'New'_National_Front_Gender_Religion_Secularism_and_the_French_Populist_Radical_Right. [citováno 2024-06-28].

¹³⁶ LOUIS, Lisa. *National Front tones down manifesto*. Online. In: dw.com 2.5.2017. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/national-front-tones-down-manifesto-ahead-of-presidential-elections/a-37416693>. [citováno 2024-06-28]. (vlastní překlad)

¹³⁷ VIDALON, Dominique. *France's Macron criticised for Hanukkah candle lighting ceremony at Elysee*. Online. In: reuters.com 8.12.2023. Dostupné z: <https://www.reuters.com/world/europe/frances-macron-criticised-hanukkah-candle-lighting-ceremony-elysee-2023-12-08/>. [citováno 2024-06-27].

¹³⁸ ÉLYSÉE. *Fight against separatism – the Republic in action: speech by Emmanuel Macron, President of the Republic, on the fight against separatism*. Online. In: elysee.fr 2.10.2020. Dostupné z: <https://www.elysee.fr/en/emmanuel-macron/2020/10/02/fight-against-separatism-the-republic-in-action-speech-by-emmanuel-macron-president-of-the-republic-on-the-fight-against-separatism>. [citováno 2024-06-27]. (vlastní překlad)

Dále se podíváme na postoj zástupců levice. Možná nejznámější a nejhlasitější zástupce francouzské levice je předseda strany *France Insoumise*, zkráceně LFI (v překladu do češtiny Nepoddajná Francie). Mélanchon je mimo jiné známý svými kontroverzními výroky. Dokonce byl obviněn z antisemitismu, stejně tak jako i jiní politici jeho strany LFI.¹³⁹ Mélanchonova definice sekularismu spočívá v tom, že stát by neměl být proti náboženství a být ateistický, ale naopak by dle něj měl uznávat všechna náboženství a podporovat právo na jejich praktikování. Mélanchon například kritizuje návrhy na zákaz zahalování se na veřejnosti ve jménu bezpečnosti nebo sekularismu. Podle něj by takové zákazy byly právě proti francouzským ideálům sekularismu.

Dlouhodobě jedna z neúspěšnějších francouzských politických stran je strana *la Parti Socialiste*, neboli socialistická strana. Jedná se o středolevou stranu, ideologicky přibližně ekvivalentní tradičním evropským sociálně demokratickým stranám jako je například česká ČSSD.^{vii}

Podle socialistů je sekularismus téma, na které ve francouzské levici neexistuje stoprocentní shoda. Kritizují zneužívání téma laicismu krajní pravíci. Jejich vlastní pohled na *laïcité* se silně odkazuje na republikánské tradice:

*Sekularismus musí znovu získat své právoplatné místo v srdci naší společenské smlouvy. A to v socialistickém boji, který tuto otázku někdy zanedbával, a to kvůli přílišnému optimismu v přesvědčení o její nedotknutelnosti a někdy také kvůli zaslepenosti.*¹⁴⁰

Dále tvrdí, že sekularismus je ve Francii ohrožen. Je zde zmíněna i vražda Samuela Patyho:

*Ve jménu pokřivené vize islámu jsou zpochybňováni učitelé. Vražda Samuela Patyho zůstane národní tragédií a kolektivním traumatem, jehož rozsah je dnes ještě těžké odhadnout.*¹⁴¹

---

¹³⁹ CASSINI, Sandrine. *Elections législatives : les accusations d'antisémitisme contre LFI ont empoisonné la campagne de la gauche*. Online. In: lemonde.fr 29.6.2024. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/politique/article/2024/06/28/elections-legislatives-les-accusations-d-antisemitisme-contre-lfi-ont-empoisonne-la-campagne-de-la-gauche_6245007_823448.html. [citováno 2024-07-01].

¹⁴⁰ GUEDJ, Jérôme. *La laïcité, évidemment*. Online. In: parti-socialiste.fr. Dostupné z: https://www.parti-socialiste.fr/la_laicite_evidemment. [citováno 2024-06-29]. (vlastní překlad)

¹⁴¹ Tamtéž. (vlastní překlad)

Také bych zde poukázal na zmiňovanou pokřivenou vizi islámu, aniž by bylo rozlišováno mezi islámem a islamismem. Je však možné, že se jedná o nešťastnou formulaci, protože socialisté zároveň odsuzují zneužívání sekularismu k útokům proti muslimům:

S krajní pravici a identitární pravici se sekularismus změnil z právního principu vztahujícího se obecně na stát na princip vztahující se obecně na všechny občany ve veřejném prostoru, přičemž jediným cílem jsou muslimové. Za tímto zkrácením se skrývá strategie kulturní radikalizace, která podporuje nálepkování, trestání a stigmatizaci.¹⁴²

Je asi logické, že socialisté, jakožto tradiční francouzská politická strana, podporují republikánské hodnoty jako je laicismus.

Součástí francouzské levice jsou také komunisté neboli *Parti Communiste Français*. Komunisté také kritizují zneužívání *laïcité* k rozdělování společnosti a útokům na muslimskou menšinu.¹⁴³ Jinak jsou ale taktéž pevně na straně francouzského pojetí sekularismu, jak dokládá tento úryvek z jejich proklamace na téma laické republiky:

Sekularismus je jedním ze základních kamenů republiky. Na základě pozměňovacího návrhu komunistického poslance Étienne Faiona preambule ústavy prohlašuje republiku za sekulární.¹⁴⁴

Les Republicaines je středopravá konzervativní politická strana. Stejně jako téměř všechny francouzské politické strany, se i tato strana dá považovat za obránce *laïcité*, nebo alespoň tak chtějí být vnímáni. Strana se staví proti tomu, co nazývají *nekontrolovaná migrace*.¹⁴⁵ Její pojetí sekularismu se dá považovat za velice striktní. Jean Bauberot, francouzský sociolog, který je považován za jednoho z největších odborníků na *laïcité*, kritizuje přístup Republikánů, tehdy ještě pod názvem *Union pour un mouvement populaire* neboli Unie pro lidové hnutí, za *Falešný sekularismus* a za *lepenizaci* sekularismu, čímž samozřejmě naráží na Marine Le Pen. Poukazuje na to, že strana pod vedením tehdejšího prezidenta a zakladatele

---

¹⁴² GUEDJ, Jérôme. *La laïcité, évidemment*. Online. In: parti-socialiste.fr. Dostupné z: https://www.parti-socialiste.fr/la_laicite_evidemment. [citováno 2024-06-29]. (vlastní překlad)

¹⁴³ Parti communiste Français. *Déclaration du PCF - Donner force à la République laïque*. Online. In: pcf.fr. Dostupné z: <https://www.pcf.fr/decladonnerforcerepubliquelaique>. [citováno 2024-06-30].

¹⁴⁴ Parti communiste Français. *Déclaration du PCF - Donner force à la République laïque*. Online. In: pcf.fr. Dostupné z: <https://www.pcf.fr/decladonnerforcerepubliquelaique>. [citováno 2024-06-30]. (vlastní překlad)

¹⁴⁵ CIOTTI, Eric. *Vous en avez assez de l'immigration incontrôlée?*. Online. In: republicains.fr. Dostupné z: <https://republicains.fr/vous-en-avez-assez-de-limmigration-incontrolee-dites-le/>. [citováno 2024-07-02].

strany Nikolase Sarkozyho přistupuje k otázkám sekularismu populistickým způsobem a přispívá tak k nepochopení *laïcité* ve společnosti. V současnosti jsou jejich postoje velmi podobné jako za předsednictví Sarkozyho, tedy prosazují nekompromisní obranu laicismu, jako říká například Bruno Retailleau, předseda senátního klubu republikánů, v debatě na RMC.

146

Lze říci, že v podstatě všechny velké politické strany zastoupené v parlamentu respektují a spíše podporují sekularismus a princip *laïcité*. Také všechny strany podporují laicismus ve školství. Rozdíl se nachází v tom, jak některé nahlíží například na náboženské symboly.

Strana Národní shromáždění Marine Le Pen pracuje s tezí, že *laïcité* je ve Francii v ohrožení a je třeba za něj bojovat. Podle kritiků jej používají jako nástroj proti francouzským muslimům.¹⁴⁷ Rozdíl je také u některých levicových stran, které varují před zneužíváním *laïcité* krajní pravici, nicméně ho respektují. Francouzské politické strany se tedy liší spíše tím, jak přesně interpretují *laïcité*, ale nikoliv v tom, že ho považují za důležitý pilíř francouzské státnosti.

---

¹⁴⁶ Les Républicains. *Bruno Retailleau: La République, la laïcité, c'est tout le temps, partout. Il faut être intransigent!*. Online. In: republicains.fr 10.4.2024. Dostupné z: <https://republicains.fr/actualites/2024/04/10/bruno-retailleau-la-republique-la-laicite-cest-tout-le-temps-partout-il-faut-etre-intransigent/>. [citováno 2024-07-01].

¹⁴⁷ SAUVAGET, Bernadette. *Pour Marine Le Pen, la laïcité n'est pas un droit mais un moyen de contrôle*. Online. In: liberation.fr 20.4.2022. Dostupné z: https://www.liberation.fr/societe/religions/pour-le-pen-la-laicite-est-un-outil-dans-sa-lutte-contre-des-populations-allogenes-20220420_QVF2NUI2VJEH5DGP5EAH3GNXBM/?redirected=1. [citováno 2024-07-01].

7. Závěr

Téma mé bakalářské práce byl sekularismus ve francouzském školství. Toto téma jsem sledoval skrze veřejné mínění, mediální obraz v rámci předních francouzských deníků, a také pomocí krátké analýzy postojů největších politických stran v rámci Francie.

Sekularismus a princip *laïcité* se ve Francii vyvíjel od Velké francouzské revoluce. Klíčové milníky vývoje byly takzvané zákony Julese Ferryho a následně zákon *Loi de 1905* (neboli zákon z roku 1905), které dohromady vytvořily základ pro moderní francouzské pojetí sekularismu, které je v mnoha ohledech ve světě unikátní. S následným vývojem a vlnami imigrace během dvacátého století vyvstala otázka, jak bude vypadat francouzský sekularismus v budoucnu, tak aby si zachoval svého ducha a účel. Pro téma této práce je klíčový takzvaný *šátkový zákon* schválený v roce 2004. Tento zákon byl již ve své době kontroverzní¹⁴⁸ a stanovil, že se Francie vydá směrem přísné sekularizace a striktního *odnáboženštění* veřejných míst. Tato legislativa se samozřejmě týkala i školství.

Veřejné výzkumy poukazují na fakt, že většina francouzské veřejnosti vzala současné pojetí sekularismu za své a podporují ho. Stejnou podporu vyjadřují i principu *laïcité* ve školách. Z výzkumů vyplývá, že téměř polovina společnosti cítí, že sekularismus ve školství i jinde je v současné době v ohrožení. Jsou zde však skupiny, které naopak nejsou se současným stavem spokojené. Průzkum ukázal, že velká část studentů středních škol, které jsou zahrnuty v programu REP, nesouhlasí se současným nastavením. Z většiny se jedná o studenty muslimského původu, kterým například vadí zákaz nošení náboženských symbolů, který se váže ke zmiňovanému *šátkovému zákonu*. Mnozí z nich celkově nesouhlasí se současnými hodnotami francouzského sekularismu, které vznikly během uplynulých cca 200 let.

Je otázkou, co všechno přispívá k tomu, že se tito mladí lidé neshledávají s francouzskými hodnotami, nicméně lze poukázat na některé problémy francouzského školství, které s tímto fenoménem souvisí.

Ve školském systému ve Francii totiž panuje poměrně silná segregace, jak jsme zjistili v jedné z kapitol. Ačkoliv zde existuje dlouhodobý vládní program na zvýšení kvality vzdělávání, známý pod zkratkou REP nebo starší verzí ZEP, tak mezi jeho hlavní cíle však ani

---

¹⁴⁸ MANCINI, Susanna. *Patriarchy as the exclusive domain of the other: The veil controversy, false projection and cultural racism*. Online. Oxford University Press and New York University of Law, 2012. Dostupné z: <https://www.corteidh.or.cr/tablas/r29955.pdf>. [citováno 2024-07-02].

nepatří přímo proti segregaci bojovat. Hodnotit tento přístup není cíl této práce, faktem však zůstává, že segregace způsobuje ve školství mnoho problémů.

Dalším z cílů mé práce bylo zjistit, jak se toto téma přelévá do médií a politiky. Zkoumal jsem čtyři různé deníky, které jsem vybral tak, aby pokryly různé úhly pohledů a zároveň, aby se jednalo o relevantní média. *Le Monde* a *Le Figaro* podle mého zkoumání nepsali o těchto tématech s explicitním politickým zaujetím, ale celkové vyznění bylo spíše blíže establishmentu, zatímco *La Libération* byl daleko více přiznaně politický a kritický vůči krajní pravici a kritizoval také například zákaz abayi. *La Croix*, jakožto křesťanský katolický deník, se nachází v zajímavé pozici. Také jsou do jisté míry v opozici vůči praxi, která vyplývá ze *šátkového zákona*, ale objevuje se zde i argument, který by se dal zjednodušit slovy: když my nemůžeme, tak oni by také neměli.

Největší francouzské politické strany současnosti se víceméně shodují na důležitosti principu *laïcité*, ale některé se rozcházejí v jeho definici. Zákaz abayi vyvolal určitý nesoulad na francouzské levicové scéně. Například levicová strana *France insoumise* v čele s výrazným Jeanem Luc Mélanchonem se zásadně neshoduje se zákazem náboženských symbolů ve smyslu zákona z roku 2004. Například se silně postavili proti zákazu abayi.¹⁴⁹

Naopak *Parti Socialiste* se naopak drží tohoto pojetí přísného sekularismu. Na pravé straně spektra je shoda v pojetí, co nejpřísnějšího sekularismu. Jak už ale bylo v předešlých kapitolách popsáno, tento přístup je často kritizován jako zneužívání sekularismu proti náboženským menšinám, a to nikoliv pouze politickou konkurencí, ale i částí odborníků na tuto problematiku, včetně Jeana Baubérota. Současná vládní strana *Renaissance* se dívá na sekularismus v souladu s pojetím nastaveném v *šátkovém zákoně* a hlásí se k republikánským hodnotám. Jejich postoj není v rámci francouzského diskurzu nijak radikální, ačkoliv byli kritizováni za zákaz abayi. Když bychom však jejich nastavení posuzovali v kontextu s jinými zeměmi, tak by na ně zřejmě bylo nahlíženo jinak.

Výsledky v rámci výzkumu, v již zmiňovaných odvětvích, jsou poměrně konzistentní. Například narativ levicového deníku *Le libération* víceméně odpovídal postojům levicových politických stran.

---

¹⁴⁹ CASSINI, Sandrine. *Ban on abayas in schools reopens the French left's historic split on secularism*. Online. In: lemonde.fr 29.8.2023. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/en/politics/article/2023/08/29/ban-on-abayas-in-schools-reopens-the-french-left-s-historic-split-on-secularism_6114121_5.html. [citováno 2024-07-02].

Je zajímavé, že se ve veřejné debatě, až na výjimky, příliš nemluví o segregaci francouzského školství, což může být jeden z faktorů napětí mezi katedrou a školní lavicí. Dle mého názoru debata o vhodnosti, či nevhodnosti oblečení důležitou debatu o segregaci přebíjí.

Myslím si, že téma práce by se dalo využít pro výuku občanské výchovy v hodinách, které by se věnovaly pojmu sekularismu a náboženské svobody. Lze si zde ukázat, jak se princip odluky státu a církve vyvíjel v českém prostředí v porovnání se světem a vyvolat diskuzi o náboženských symbolech, zda by měly být ve školách povolené či nikoliv.

Při výzkumu případu učitele Samuela Patyho, který byl zavražděn poté, co ve výuce ukazoval karikatury proroka Mohameda ve třídě, kde byli muslimští žáci,^{viii} vyvstává pro pedagogickou praxi zajímavé dilema, a to, jestli je vhodné vystavovat žáky a studenty materiálu, který pro ně může být například z náboženských, ale i jiných důvodů, urážlivý, nebo je lepší jim dát volbu se takové výuky neúčastnit? Případně jaký zvolit postup, abychom minimalizovali riziko negativní reakce?

Samozřejmě je třeba říci, že učitelé by neměli být obětmi takovýchto útoků, ať už prezentují ve třídě cokoliv. Pouze si myslím, že je třeba se zamyslet, zda-li lze k potencionálně problematickým tématům přistupovat citlivěji, či ne. Pro hlubší hodnocení metod Patyho a celkově přístupu k sekularismu ve výuce by byl potřeba mnohem detailnější průzkum.

Prostor pro budoucí výzkum vidím právě v oblasti školské segregace. Toto téma se netýká pouze Francie, ale také spousty dalších zemí včetně České republiky.¹⁵⁰ Ačkoliv v akademickém prostředí ve Francii se tomuto tématu určité pozornosti dostává, i když možná ne dostatečně, v širší společenské debatě tomu tak není. Francouzský model, kde vzdělávací systém řeší spíše symptomy segregace než její příčiny, se v mém výzkumu jeví spíše jako neefektivní, nicméně hodnocení výsledků vzdělávací politiky ve Francii nebylo cílem této práce. Domnívám se, že poznatky z dalšího výzkumu školní segregace by pomohly pochopit zjevné napětí na francouzských školách, a také poskytnout kontext pro problematiku segregace i v českém školství.

---

¹⁵⁰ GARGULÁK, Karel; PROKOP, Daniel; KUNC, Michal; FABŠÍKOVÁ, Nina; KOMÁREK, Jakub. *Segregace přetrvává. Jak Česko odpirá romským dětem vzdělání*. Online. In: paqresearch.cz 24.5.2023. Dostupné z: <https://www.paqresearch.cz/post/segregace-romu-vzdelavani/>. [citováno 2024-07-02].

8. Seznam použitých zdrojů

Monografie, časopisy, studie

1. AGHA, Petr. *Muslimské šátky v evropském veřejném prostoru*. Online. Právník 10/2015, s.785 - 800. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2015/10/1.Agha_10_2015.pdf. [citováno 2024-05-20].
2. BAUBÉROT, Jean. 2013. *Histoire de la laïcité en France*. Paris: Presses Universitaires de France.
3. BAUBÉROT, Jean. *La Commission Stasi: Entre Laïcité Républicaine et Multiculturelle*. Online. In: researchgate.net, listopad 2008,s.9. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/250202050_La_Commission_Stasi_Entre_Laicite_Republicaine_et_Multiculturelle. [citováno 2024-04-10].
4. BONGRAND, Philippe; NORDMANN, Jean-François. *Valeurs de la République, valeurs de la classe. Les événements de janvier 2015 vus par des professeurs stagiaires*. Online. Diversité, leden 2015, vol. 182, p. 123 - 128. Dostupné z: https://www.persee.fr/doc/diver_1769-8502_2015_num_182_1_4151. [citováno 2024-03-20].
5. Článek 10 Listiny základních práv EU, C 326/395. Online. In: Listina základní práv Evropské unie 26.10.2012. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT>. [citováno 2024-05-17].
6. Článek 9 Listiny základních práv EU, C 326/395. Online. In: Listina základní práv Evropské unie 26.10.2012. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT>. [citováno 2024-05-17].
7. DUCKER, Chris. *Believing in Grace Davie: what does she bring to an understanding of mission in Europe?*. Online. In: Encounters Mission Journal from Redcliffe College, březen 2011. Dostupné z: https://emj.redcliffe.ac.uk/wp-content/uploads/2011/08/ducker_2011-03_grace_davie_and_europe.pdf. [citováno 2024-05-12].

8. FELOUZIS, Georges. *Ethnic Segregation and its Effects in Middle School in France*. Online. *Revue française de sociologie*, 2005/5, vol.46, p. 3-35. Dostupné z: <https://www.cairn.info/revue-francaise-de-sociologie-1-2005-5-page-3.htm>. [citováno 2024-04-12].
9. FELOUZIS, Georges; CHAUPRADE-FOUQUET, Barbara; CHARMILLOT, Samuel. *School Segregation in France: The Role of Public Policies and Stakeholder Strategies*. Online. In: [researchgate.net](https://www.researchgate.net/publication/346848170_School_Segregation_in_France_The_Role_of_Public_Policies_and_Stakeholder_Strategies), leden 2019, s.30. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/346848170_School_Segregation_in_France_The_Role_of_Public_Policies_and_Stakeholder_Strategies. [citováno 2024-04-29].
10. HENKEL, Meghan. *Pulling Back the Veil: The Hijab Ban and the Evolution of French Nationalism*. Online. CMC Senior Theses. Claremont: Claremont McKenna College. 2012, 392 s. Dostupné z: https://scholarship.claremont.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1398&context=cmc_theses. [citováno 2024-04-10].
11. HAMPLOVÁ, Dana; ŘEHÁKOVÁ, Blanka. *Česká religiozita na počátku 3. tisíciletí: Výsledky Mezinárodního programu sociálního výzkumu ISSP 2008 – Náboženství*. Online. In: Sociologický ústav AV ČR. Praha: 2009, s. 31. Dostupné z: https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/ss_09-2_hamplova_rehakova_-_ceska_religiozita_na_pocátku_3._tisíciletí.pdf. [citováno 2024-3-26].
12. JOHNSON, Anna. *Banning the abaya: identity prosecution or protection?*. Online PDF. In: Utah State University 15.9.2023. Dostupné z: https://chass.usu.edu/international-studies/aggies-go/news/abaya_france_ban.pdf. [citováno 2024-06-05].
13. KIRCHNER, Filip. *Náboženství a sekularizace*. Online. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. 2006. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/z2ix4/>. [citováno 2024-05-03].
14. KRÁTKÁ, Tereza. *Vztah státu a církve ve Francii: koncept laičtí v současnosti*. Online. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. 2017, s. 11-14. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/rho4z/verze_definitivni_bak.pdf. [citováno 2024-04-04].
15. Légifrance. *Article L111-1 - Code de l'éducation*. Online. In: [legifrance.gouv.fr](https://www.legifrance.gouv.fr) 26.8.2021. Dostupné z: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000043982767. [citováno 2024-05-24].

16. MANCINI, Susanna. *Patriarchy as the exclusive domain of the other: The veil controversy, false projection and cultural racism*. Online. Oxford University Press and New York University of Law, 2012. Dostupné z: <https://www.corteidh.or.cr/tablas/r29955.pdf>. [citováno 2024-07-02].
17. MCCREA, Ronan. *The Ban on the Veil and European Law*. Online. Oxford University Press, 2013, Dostupné z: <https://www.corteidh.or.cr/tablas/r30699.pdf>. [citováno 2024-03-15].
18. Ministère éducation nationale. *School Education in France*. Online. In: eduscol.education.fr 2012. Dostupné z: https://cache.media.eduscol.education.fr/file/dossiers/07/3/2013_School_Education_in_France_244073.pdf. [citováno 2024-05-02].
19. NOVOTNÝ, Jiří. *Vývoj religiozity v České republice*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta ekonomicko-správní. 2011, s. 20-23. Dostupné z: is.muni.cz/th/kqgho/Diplomova_prace-Vyvoj_religiozity_v_CR-Jiri_Novotny.pdf. [citováno 2024-3-26].
20. Oběžník č. 81-536. Ze dne 28.12. 1981. Online. In: Ministère de l'éducation nationale. Dostupné z: <https://eduscol.education.fr/document/42322/download>. [citováno 2024-05-01].
21. SCRINZI, Francesa. *A 'New' National Front? Gender, Religion, Secularism and the French Populist Radical Right*. Online. In: researchgate.net, červenec 2017, s. 128-140. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/311768457_A_'New'_National_Front_Gender_Religion_Secularism_and_the_French_Populist_Radical_Right. [citováno 2024-06-28].
22. VANĚČKOVÁ, Dana. *Sekularizace a nová náboženství v České republice*. Bakalářská práce. Plzeň: Západočeská univerzita, Fakulta filozofická. 2015. Dostupné z: <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/19133/1/Bakalarska%20prace.pdf>. [citováno 2024-3-26].
23. Výbor pro lidská práva OSN. General Comment No. 22 (48), §18 (Freedom of Thought, Conscience or Religion). Ze dne 30.7.1993. Dostupné z: <https://www.refworld.org/legal/general/hrc/1993/en/13375>. [citováno 2024-05-20].
24. WING, k. Adrien; SMITH, Nigh Monica. *Critical Race Feminism Lifts the Veil? Muslim Women, France, and the Headscarf Ban*. Online PDF. In: University of Iowa, 2005. s. 756.

Research paper. Dostupné z:

https://lawreview.sf.ucdavis.edu/sites/g/files/dgvnsk15026/files/media/documents/DavisVol39No3_WING.pdf. [citováno 2024-04-04].

Internetové zdroje, články

1. AFP agence. *Pourquoi portent-elles l'abaya?*. Online. In: etudiant.lefigaro.fr 30.8.2023. Dostupné z: https://etudiant.lefigaro.fr/article/pourquoi-portent-elles-l-abaya_a7ed12bc-4683-11ee-9ed7-c764e90c6b2e/. [citováno 2024-06-23].
2. AUDUREAU, William. *What is the abaya, the garment France wants to ban from schools?*. Online. In: [lemonde.fr](https://www.lemonde.fr) 29.8.2023. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/en/les-decodeurs/article/2023/08/29/what-is-the-abaya-the-garment-france-wants-to-ban-from-schools_6113640_8.html. [citováno 2024-06-12].
3. BACHRACH, S. Bernard; FLOWER, E. John. *Population structure*. Online. In: [Britannica.com](https://www.britannica.com) 8.5.2024. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/France/Population-structure>. [citováno 2024-05-17].
4. BBC News. *France teacher attack: Suspect 'asked pupils to point Samuel Paty out'*. Online. In: [BBC.com](https://www.bbc.com) 17.10.2020. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-54581827>. [citováno 2024-03-20].
5. BERTELOOT, Tristan. *Professeur décapité à Conflans: l'extrême droite, première sur la récup.* Online. In: [liberation.fr](https://www.liberation.fr) 17.10.2020. Dostupné z: https://www.liberation.fr/en-bref/2020/10/17/professeur-decapite-a-conflans-l-extreme-droite-premiere-sur-la-recup_1802705/. [citováno 2024-06-24].
6. BEYER, Caroline. *Vingt ans après la loi de 2004, la laïcité toujours menacée*. Online. In: [lefigaro.fr](https://www.lefigaro.fr) 14.3.2024. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/actualite-france/vingt-ans-apres-la-loi-de-2004-la-laicite-toujours-menacee-20240314>. [citováno 2024-06-24].
7. BIARD, Gerard. *Charb: Tu as été un homme, mon fils*. Online. In: charliehebdo.fr 21.4.2021. Dostupné z: <https://charliehebdo.fr/2021/04/societe/charb-tu-as-ete-un-homme-mon-fils/>. [citováno 2024-06-10].

8. BIDAR, Abdenmour. *Faisons de l'interdiction de l'abaya une opportunité spirituelle*. Online. In: lemonde.fr 5.9.2023. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/idees/article/2023/09/05/abdenmour-bidar-philosophe-faisons-de-l-interdiction-de-l-abaya-une-opportunite-spirituelle_6187967_3232.html. [citováno 2024-06-20].
9. BLIN, Simon. *En finir avec l'islamo-gauchisme?*. Online. In: liberation.fr 23.10.2020. Dostupné z: https://www.liberation.fr/debats/2020/10/23/en-finir-avec-l-islamo-gauchisme_1803361/. [citováno 2024-06-25].
10. CASSINI, Sandrine. *Ban on abayas in schools reopens the French left's historic split on secularism*. Online. In: lemonde.fr 29.8.2023. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/en/politics/article/2023/08/29/ban-on-abayas-in-schools-reopens-the-french-left-s-historic-split-on-secularism_6114121_5.html. [citováno 2024-07-02].
11. CASSINI, Sandrine. *Elections législatives : les accusations d'antisémitisme contre LFI ont empoisonné la campagne de la gauche*. Online. In: lemonde.fr 29.6.2024. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/politique/article/2024/06/28/elections-legislatives-les-accusations-d-antisemitisme-contre-lfi-ont-empoisonne-la-campagne-de-la-gauche_6245007_823448.html. [citováno 2024-07-01].
12. CAULCUTT, Clea. *Macron's abaya ban nods to the right, splits the left*. Online. In: Politico.eu 30.8.2023. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/france-emmanuel-macron-abaya-muslim-dress-ban-schools-secularism>. [citováno 2024-03-20].
13. CÉSARI, Paulin. *La minute philo: Viva l'abaya?*. Online. In: lefigaro.fr 16.9.2023. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/vox/societe/la-minute-philo-viva-l-abaya-20230916>. [citováno 2024-06-23].
14. CIOTTI, Eric. *Vous en avez assez de l'immigration incontrôlée?*. Online. In: republicains.fr. Dostupné z: <https://republicains.fr/vous-en-avez-assez-de-limmigration-incontrolee-dites-le/>. [citováno 2024-07-02].
15. COUVELAIRE, Louise. *Attentat de Conflans : comment un « incident mineur » dans une classe est devenu « hors de contrôle*. Online. In: lemonde.fr 18.10.2020. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/societe/article/2020/10/18/attentat-de-conflans-comment-un-incident-mineur-est-devenu-hors-de-contrôle_6056460_3224.html. [citováno 2024-06-12].

16. ČTK. *Evropský soudní dvůr: Zaměstnavatelé mohou zakazovat islámské šátky*. Online. In: ceska-justice.cz 14.3.2017. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2017/03/evropsky-soudni-dvur-zamestnavatele-mohou-zakazovat-islamske-satky/>. [citováno 2024-05-20].
17. ČTK. *Nejvyšší soud se zastal muslimky, které ve škole zakázali nosit hidžáb*. Online. In: Seznamzpravy.cz 6.12.2019. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/nejvyssi-soud-se-zastal-muslimky-ktere-ve-skole-zakazali-nosit-hidzab-84201>. [citováno 2024-03-18].
18. Data education gouvernement. *Etablissements de l'éducation prioritaire*. Online. In: data.education.gouv.fr 10.4.2024. Dostupné z: <https://1url.cz/w1in2>. [citováno 2024-05-22].
19. DESMURGER, Christophe. *Il n'y a plus d'école où enseigner est facile*. Online. In: lefigaro.fr 27.10.2020. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/vox/societe/il-n-y-a-plus-d-ecole-ou-enseigner-est-facile-20201027>. [citováno 2024-06-20].
20. ÉLYSÉE. *Fight against separatism – the Republic in action: speech by Emmanuel Macron, President of the Republic, on the fight against separatism*. Online. In: elysee.fr 2.10.2020. Dostupné z: <https://www.elysee.fr/en/emmanuel-macron/2020/10/02/fight-against-separatism-the-republic-in-action-speech-by-emmanuel-macron-president-of-the-republic-on-the-fight-against-separatism>. [citováno 2024-06-27].
21. ÉLYSÉE. *Les principes de la république*. Online. In: elysee.fr 15.12.2022. Dostupné z: <https://www.elysee.fr/la-presidence/les-principes-de-la-republique>. [citováno 2024-03-19].
22. European press roundup. *Le Figaro*. Online. In: eurotopics.net. Dostupné z: <https://www.eurotopics.net/en/148679/le-figaro>. [citováno 2024-06-20].
23. European press roundup. *Libération*. Online. In: eurotopics.net. Dostupné z: <https://www.eurotopics.net/en/148696/liberation#>. [citováno 2024-06-23].
24. GAGNEBET, Philippe. *Une mineure mise en examen pour avoir insulté une professeure après un cours sur le respect de la laïcité*. Online. In: lemonde.fr 22.10.2020. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/societe/article/2020/10/22/pres-de-toulouse-une-mineure-mise-en-examen-pour-avoir-insulte-une-professeure_6057027_3224.html. [citováno 2024-06-12].

25. GARGULÁK, Karel; PROKOP, Daniel; KUNC, Michal; FABŠÍKOVÁ, Nina; KOMÁREK, Jakub. *Segregace přetrvává. Jak Česko odpírá romským dětem vzdělání*. Online. In: paqresearch.cz 24.5.2023. Dostupné z: <https://www.paqresearch.cz/post/segregace-romu-vzdelavani/>. [citováno 2024-07-02].
26. GONZALÈS, Paule. *Le Conseil d'État valide l'interdiction de l'abaya à l'école*. Online. In: lefigaro.fr 7.9.2023. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/actualite-france/interdiction-de-l-abaya-a-l-ecole-le-conseil-d-etat-rejette-la-demande-de-suspension-issue-d-une-association-musulmane-20230907>. [citováno 2024-06-24].
27. GORCE, Bernard. *Laïcité : abayas à l'école, les ambiguïtés d'une interdiction*. Online. In: la-croix.com 28.8.2023. Dostupné z: <https://www.la-croix.com/Famille/Laicite-abayas-lecole-ambiguites-dune-interdiction-2023-08-28-1201280400>. [citováno 2024-06-28].
28. GOUBERT, Guillaume. *Islam : la zone grise, terreau fertile pour le pire*. Online. In: la-croix.com 19.10.2020. Dostupné z: <https://www.la-croix.com/Debats/Islam-zone-grise-terreau-fertile-pire-2020-10-19-120112029>. [citováno 2024-06-26].
29. GUEDJ, Jérôme. *La laïcité, évidemment*. Online. In: parti-socialiste.fr. Dostupné z: https://www.parti-socialiste.fr/la_laicite_evidemment. [citováno 2024-06-29].
30. Human Rights Watch. *France: Headscarf Ban Violates Religious Freedom*. Online. In: hrw.org 26.2.2004. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2004/02/26/france-headscarf-ban-violates-religious-freedom>. [citováno 2024-03-22].
31. IFOP. *Abayas, burqa, attentat d'arras, ... enquête auprès des lycéens sur la laïcité et la place des religions à l'école et dans la société*. Online. In: Ifop.com 8.12.2023. Dostupné z: <https://www.ifop.com/publication/abayas-burqa-attentat-darras-enquete-aupres-des-musulmans-sur-la-laicite-et-la-place-des-religions-a-lecole-et-dans-la-societe/>. [citováno 2023-05-12].
32. IFOP. *Enquête auprès des Français musulmans sur les questions de religion et de laïcité: Etude publiée à l'occasion de la journée nationale de la laïcité (9 décembre)*. Online. In: ifop.com 9.12.2023. Dostupné z: https://www.ifop.com/wp-content/uploads/2023/12/Synthese_Ifop_ElmaniyaTV_2023.12.08.pdf. [citováno 2024-05-20].
33. Insee. *La localisation géographique des immigrés*. Online. In: insee.fr, 2016. Dostupné z:

- <https://www.insee.fr/fr/statistiques/2121524>. [citováno 2024-05-23].
34. KDU-ČSL. *Odkud a kam lidovci jdou*. Online. In: kdu.cz. Dostupné z: <https://www.kdu.cz/onas/kdo-jsme>. [citováno 2024-3-26].
35. KEYS, Chloe. *An introduction to the French media landscape*. Online. In: connective3.com 11.4.2024. Dostupné z: <https://connective3.com/blog/an-introduction-to-the-french-media-landscape/#02>. [citováno 2024-04-22].
36. La Croix. *Les musulmans de France sont horrifiés par ce crime abject, déclare Mohammed Moussaoui dans une tribune*. Online. In: la-croix.com 19.10.2020. Dostupné z: <https://doc-catho.la-croix.com/Urbi-et-Orbi/Documentation-catholique/musulmans-France-sont-horrifies-crime-abject-declare-Mohammed-Moussaoui-tribune-2020-10-19-1201120248>. [citováno 2024-06-26].
37. La Croix. *Qui sommes-nous ?*. Online. In: la-croix.com. Dostupné z: <https://www.la-croix.com/argumentaire>. [citováno 2024-03-22].
38. LANGER, Armin. *What is an abaya – and why does it cause such controversy in France? A scholar of European studies explains*. Online. In: University of Florida News 27.9.2023. Dostupné z: <https://news.ufl.edu/2023/09/conversation-abaya/>. [citováno 2024-06-05].
39. Le Monde avec AFP. *A Conflans-Sainte-Honorine, un millier de personnes en hommage à l'enseignant décapité*. Online. In: lemonde.fr 17.10.2020. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/societe/article/2020/10/17/a-conflans-sainte-honorine-un-millier-de-personnes-en-hommage-a-l-enseignant-decapite_6056442_3224.html. [citováno 2024-06-12].
40. Les Républicains. *Bruno Retailleau: La République, la laïcité, c'est tout le temps, partout. Il faut être intransigeant!*. Online. In: republicains.fr 10.4.2024. Dostupné z: <https://republicains.fr/actualites/2024/04/10/bruno-retailleau-la-republique-la-laicite-cest-tout-le-temps-partout-il-faut-etre-intransigeant/>. [citováno 2024-07-01].
41. Libération. *Abaya : ce n'est pas au ministre de décréter ce qui est ou pas religieux*. Online. In: liberation.fr 29.8.2023. Dostupné z: https://www.liberation.fr/idees-et-debats/tribunes/abaya-ce-nest-pas-au-ministre-de-decreter-ce-qui-est-ou-pas-religieux-20230829_XXOZEYFE5RGQNJFHRSDQ4AB27A/. [citováno 2024-06-25].

42. Library of Congress. *French Magazines & Newspapers*. Online. In: guides.loc.gov. Dostupné z: <https://guides.loc.gov/french-literature-and-language-learning/magazines-and-newspapers>. [citováno 2024-03-22].
43. LOUIS, Lisa. *National Front tones down manifesto*. Online. In: dw.com 2.5.2017. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/national-front-tones-down-manifesto-ahead-of-presidential-elections/a-37416693>. [citováno 2024-06-28].
44. Ministère de l'éducation nationale et de la Jeunesse. *La politique de l'éducation prioritaire : les réseaux d'éducation prioritaire REP et REP +*. Online. In: eduscol.education.fr, červenec 2024. Dostupné z: <https://eduscol.education.fr/1028/la-politique-de-l-education-prioritaire-les-reseaux-d-education-prioritaire-rep-et-rep>. [citováno 2024-05-22].
45. NEUVILLE, de Héloïse. *À Poitiers, des jeunes musulmans à l'épreuve de la laïcité*. Online. In: la-croix.com 23.10.2020. Dostupné z: <https://www.la-croix.com/Religion/A-Poitiers-jeunes-musulmans-lepreuve-laicite-2020-10-23-1201120997>. [citováno 2024-06-26].
46. Par Le Figaro. *Le message de Kylian Mbappé en hommage à Samuel Paty*. Online. In: lefigaro.fr 2.11.2020. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/sports/football/ligue-1/fil-info/le-message-de-kylian-mbappe-en-hommage-a-samuel-paty-102013>. [citováno 2024-06-23].
47. Par Le Figaro. *Vous allez encore nous créer des ennuis, Emmanuel Macron chambre Kylian Mbappé et l'émir du Qatar*. Online. In: lefigaro.fr 28.2.2024. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/sports/football/vous-allez-encore-nous-creer-des-ennuis-la-phrase-enigmatique-d-emmanuel-macron-a-kylian-mbappe-20240228>. [citováno 2024-06-20].
48. PAR, Nicolas François. *L'école et la laïcité en France*. Online. In: enseignants.lumni.fr 15.11.2023. Dostupné z: <https://enseignants.lumni.fr/parcours/1236/l-ecole-et-la-laicite-en-france.html>. [citováno 2024-04-22].
49. Parti communiste Français. *Déclaration du PCF - Donner force à la République laïque*. Online. In: pcf.fr. Dostupné z: <https://www.pcf.fr/decladonnerforcerepuliquelaique>. [citováno 2024-06-30].
50. Redakce INA. *Le 16 octobre 2020, le professeur Samuel Paty était assassiné par un islamiste*. Online. In: ina.fr 13.10.2023. Dostupné z: <https://www.ina.fr/ina-eclaire-actu/samuel-paty-ecole-terrorisme-attentat-islamiste-mahomet>. [citováno 2024-06-05].

51. RÉMOND, Alain. *Un concours de fanatiques*. Online. In: la-croix.com 19.10.2020. Dostupné z: <https://www.la-croix.com/Debats/concours-fanatiques-2020-10-19-1201120213>. [citováno 2024-06-26].
52. R&WS Research Team. *Half of French Public Feels Immigration is Too High and Laïcité is Being Eroded*. Online. In: redfieldandwiltonstrategies.com 15.3.2021. Dostupné z: <https://redfieldandwiltonstrategies.com/half-of-french-public-feels-immigration-is-too-high-and-laicite-is-being-eroded/>. [citováno 2024-05-20].
53. SAINT-CHERON, de Jean. *Abaya : La laïcité, une notion qui n'a rien d'évident*. Online. In: la-croix.com 11.9.2023. Dostupné z: <https://www.la-croix.com/debat/Abaya-laicite-notion-rien-devident-2023-09-11-1201282209>. [citováno 2024-06-27].
54. SAMUEL, Henry. *Muslim pupils 'offended' by Renaissance painting of nudes to be disciplined*. Online. In: telegraph.co.uk 12.12.2023. Dostupné z: <https://www.telegraph.co.uk/world-news/2023/12/12/france-issou-muslim-students-offended-nudes-painting/>. [citováno 2024-03-22].
55. SAUVAGET, Bernadette. *Pour Marine Le Pen, la laïcité n'est pas un droit mais un moyen de contrôle*. Online. In: liberation.fr 20.4.2022. Dostupné z: https://www.liberation.fr/societe/religions/pour-le-pen-la-laicite-est-un-outil-dans-sa-lutte-contre-des-populations-allogenes-20220420_QVF2NUI2VJEH5DGP5EAH3GNXBM/?redirected=1. [citováno 2024-07-01].
56. Sčítání 2021. *Náboženská víra*. Online. In: scitani.gov.cz 2021. Dostupné z: <https://scitani.gov.cz/nabozenska-vira#null>. [citováno 2024-03-18].
57. Sčítání 2021. *Národnost*. Online. In: scitani.gov.cz 2021. Dostupné z: <https://scitani.gov.cz/narodnost#null>. [citováno 2024-03-18].
58. SENIGUER, Haoues. *Ban on the abaya: critical inquiries from the Arab world*. Online. In: cfri-irak.com 15.9.2023. Dostupné z: <https://cfri-irak.com/en/article/ban-on-the-abaya-critical-inquiries-from-the-arab-world-2023-09-15>. [citováno 2024-06-05].

59. Source ACPM. *Déclarations déposées mensuelles (ddm) Mai 2024*. Online. In: acpm.fr, květen 2024. Dostupné z: <https://www.acpm.fr/Les-chiffres/Diffusion-Presses/Presse-Payante/Declarations-deposees-mensuelles-DDM>. [citováno 2024-03-20].
60. Source ACPM. *La Croix*. Online. In: acpm.fr, 2024. Dostupné z: <https://www.acpm.fr/Support/la-croix>. [citováno 2024-06-25].
61. Statista. Distribution of individuals in France in 2023, according to their relationship to religion. Online. In: statista.com, říjen 2023. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/996257/french-relationship-to-religion-france/>. [citováno 2024-05-17].
62. Statista Research Department. *La laïcité est-elle correctement appliquée au sein de l'Éducation Nationale?*. Online. In: fr.statista.com, březen 2024. Dostupné z: <https://fr.statista.com/statistiques/609909/avis-francais-importance-laicite-ecole/>. [citováno 2024-05-22].
63. Statista Research Department. *What religion do you feel bound to?*. Online. In: statista.com 4.7.2024. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/996244/feeling-belong-religion-france/>. [citováno 2024-07-05].
64. VAILLANT, Le Luc. *L'Histoire contre l'islamisme*. Online. In: liberation.fr 17.10.2020. Dostupné z: https://www.liberation.fr/france/2020/10/17/l-histoire-contre-l-islamisme_1802704/?redirected=1. [citováno 2024-06-24].
65. VAU, Sébastien. *Foot : Koundé et Konaté montent au créneau sur l'abaya*. Online. In: lefigaro.fr 8.9.2023. Dostupné z: <https://www.lefigaro.fr/sports/football/foot-kounde-et-konate-montent-au-creneau-sur-l-abaya-20230908>. [citováno 2024-06-25].
66. VIDALON, Dominique. *France's Macron criticised for Hanukkah candle lighting ceremony at Elysee*. Online. In: reuters.com 8.12.2023. Dostupné z: <https://www.reuters.com/world/europe/frances-macron-criticised-hanukkah-candle-lighting-ceremony-elysee-2023-12-08/>. [citováno 2024-06-27].
67. VODRÁŽKA, Prokop. *Nečekaná brzda práv pro LGBTQ lidi: Jak se v Česku s pomocí Aliance pro rodinu rozfoukala nová kulturní válka*. Online. In: investigace.cz 17.1.2024. Dostupné z: <https://www.investigace.cz/alipro-kulturni-valka/>. [citováno 2024-3-27].

ⁱ Přibližný ekvivalent české střední školy.

ⁱⁱ Ve francouzštině plný název zní *Ministère de l'éducation nationale et la jeunesse* neboli Ministerstvo národního vzdělávání a mládeže, ale jde samozřejmě o období českého ministerstva školství.

ⁱⁱⁱ Tento údaj pochází původně z jiného průzkumu téže agentury z roku 2023, který je zároveň pro kontext použit i v citovaném průzkumu.

^{iv} Původní označení pro programy REP, podrobněji v kapitole REP A REP+.

^v Byl od té doby přejmenovaný na X.

^{vi} Komunitou se zřejmě myslí menšinová skupina, která vyžaduje respektování jejich zvyků.

^{vii} Dnes působí pod jménem SocDem.

^{viii} Na konkrétní náboženské složení Patyho třídy neexistují přesná data z důvodu ochrany dat. Přesto je však například z policejních vyjádření zřejmé že byli ve třídě i žáci- muslimové.